

Economisch-Statistische Berichten

Speciaal nummer

★

DE SOWJET-UNIE
ALS
MEDEDINGER EN MARKTPARTIJ

★

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2160

WOENSDAG 26 NOVEMBER 1958

HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Anderhalve Eeuw
Levensverzekering

HOOFDKANTOOR
Herengracht 475, Tel. 221322
AMSTERDAM
HEAD OFFICE FOR CANADA
1130 Bay Street
TORONTO 5

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam
Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

Financiering van invoer,
uitvoer en transit

Alle assurantiën

Beleggingen en
vermogensbeheer

VERENIGING
VAN NEDERLANDSE GEMEENTEN

Bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten kunnen worden geplaatst een of meer ambtenaren in de rang van

HOOFDCOMMIES-REDACTEUR
of REFERENDARIS

Salarisgrenzen:

hoofdcammies-redacteur A f 586,- — f 719,- p. m.
hoofdcammies-redacteur B f 652,- — f 820,- p. m.
referendaris f 740,- — f 950,- p. m.
(exclusief 6% verhoging; 5,6% A.O.W. en huurcompensatie).

Daarnaast zijn de gebruikelijke sociale voorzieningen voor overheidspersoneel, waaronder de Pensioenwet 1922 en de I.Z.A.-regeling, van toepassing.

Vereist is de hoedanigheid van meester in de rechten, het doctoraal examen economische wetenschappen (staatkundig-economische richting) of het bezit van in de gemeente-administratie gebruikelijke diploma's, alsmede ruime redactionele ervaring in de bestuursdienst. Eén der te benoemen ambtenaren zal mede worden belast met werkzaamheden ten behoeve van het Instituut voor Bestuurswetenschappen. Voor deze werkzaamheden strekt bekendheid op het terrein van de ambtelijke vorming tot aanbeveling.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met uitvoerige inlichtingen en waaruit blijkt welke rang wordt geambieerd, binnen 14 dagen na de verschijning van dit blad, te richten aan de directie, Paleisstraat 5 te 's-Gravenhage.

ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*
Telefoon redactie: 0 1800-52939. Administratie: 0 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B.fr. 400).*
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Planning in de Sowjet-Unie

Lange tijd is er in het Westen maar weinig doorgedrongen van de details der planmethoden, in gebruik in Rusland. Enerzijds bestond daarvoor maar een matige belangstelling aan deze zijde van de scheidingsslijn, terwijl er anderzijds ook niet veel over gepubliceerd werd. Geleidelijk aan groeit echter zowel deze belangstelling als de hoeveelheid beschikbare gegevens.

In het allereerste begin heeft men, aansluiting zoekende bij de bekende schema's van Marx, deze gemeend zo star te moeten interpreteren, dat het gehele proces der economische ontwikkeling als het ware van te voren zou vaststaan. Al spoedig heeft men echter ontdekt dat er één belangrijke „graad van vrijheid” bestaat, nl. in de keuze van het gedeelte van het nationale inkomen dat men bespaart en daardoor voor investeringen gebruiken kan. Deze vrijheid heeft men dan ook ten eerste gebruikt om het tempo van de ontwikkeling op te voeren; aan de snelheid van het tempo kan thans niet meer getwijfeld worden, ook als men de officiële cijfers herziet voor de soms vreemde wegingsmethoden die daarbij zijn toegepast.

Nadat men overigens eerst aansluiting heeft gezocht bij bepaalde technieken van planning die in de Duitse oorlogseconomie gebruikt zijn, heeft men al gauw eigen wegen moeten zoeken en ook gevonden, om daarbovenuit te komen. In de beginjaren heeft de bekende thans in Amerika werkende economist Leontief reeds elementen van zijn later sterk uitgegroeide methode van de inzet-afzet-analyse in Rusland toegepast. In de eerste periode heeft men zich voorts industrieel-technisch sterk laten inspireren door de Verenigde Staten. Ook in het kiezen van machinetypen is er echter thans een duidelijk verschil met de Amerikaanse industrie: men past zich terecht aan aan de andere relatieve verhouding van kapitaal en mankracht.

Men moet niet onderschatten wat er inmiddels ontwikkeld is aan werkmethoden en organisatie der planning;

al is het voor de vakman interessant, dat men tot voor kort van wiskundige methoden voor de oplossing van economische vraagstukken geen gebruik van belang heeft gemaakt, in tegenstelling tot wat men in grote bedrijven in het Westen heeft gedaan. Econometrie werd zelfs bepaald als „burgerlijk” veroordeeld. Dit is nu aan het veranderen.

Bijzonder belangwekkend is, dat er zich bepaalde fundamentele economische wetten met zodanige kracht aandienen, dat men zich reeds meerdere malen door hen van zijn oorspronkelijke opvattingen heeft laten afbrengen. Dit geldt in het bijzonder voor de loonpolitiek, doch ook voor de keuze der produktiemethoden, zoals reeds even werd aangestipt.

Natuurlijk heeft men nooit alles van bovenaf gepland. Er is daaraan altijd een grens; de interessante vraag is slechts waar deze is. Bij ons leggen we hem, voor de volkshuishouding als geheel, „hoog” in het macro-economische; aanvankelijk legde men hem in de communistische landen „laag” in het micro-economische. Daarin is nu ook beweging en wel beweging naar elkaar toe.

Terwijl het enkele feit van de snelle groei der Russische produktie reeds geruime tijd een aanwijzing was, dat wij goed doen, niet voorbij te gaan aan wat er ginds gebeurt, is thans de tijd zeker gekomen dat wij ons meer precieze vragen gaan stellen omtrent deze „wedstrijd”: geschiedt de ontwikkeling in de communistische landen „zuiniger” dan bij ons? Is er bijv. daar minder kapitaal gebruikt voor het bereiken van een gegeven vermeerdering in de produktie; is de arbeidsproduktiviteit, bij dezelfde kapitaaluitrusting, er hoger of lager dan bij ons? De toenemende contacten tussen de vaklieden ginds en hier zullen moeten voeren tot een beantwoording van deze zo belangrijke vragen — in beider belang.

J. TINBERGEN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Planning in de Sowjet-Unie, door Prof. Dr. J. Tinbergen	911	Technische hulpverlening van het Oostblok aan minder ontwikkelde gebieden in vergelijking tot die van het Westen, door Drs. A. A. J. Warmenhoven	931
Economische ontwikkeling en perspectieven van de Sowjet-Unie, door J. H. Boogman	912	De grondstoffenbasis van de Sowjet-Unie in vergelijking tot die van de Verenigde Staten; door Drs. L. J. Lagendijk	935
Veranderingen in het economische beleid en in de economische filosofie in de U.S.S.R. na 1953, door Dr. J. W. Muntz	915	Notities:	
Het handelsoffensief van het Sowjetblok, door Drs. D. M. Ringnalda	919	Planvervulling in de Sowjet-Unie in 1958	918
De handel met landen van het Oostblok, door Dr. E. D. de Meester	923	De ontwikkeling der Oosteuropese energievoorziening	934
De economische expansie van de Sowjet-Unie in verhouding tot de ontwikkeling in de Westelijke wereld, door Drs. J. A. Links	925		

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Met behulp van cijfermateriaal, ontleend aan de Centrale dienst van de statistiek bij de Ministerraad der U.S.S.R., geeft schrijver een globaal overzicht van de economische ontwikkeling en de huidige economische situatie van de Sowjet-Unie. Voor de periode 1959-1965 is een zevenjarenplan, dat gedeeltelijk in de plaats komt van het zesde vijfjarenplan 1956-1960, opgesteld. Dit nieuwe plan zal in januari 1959 worden gepubliceerd. De economische plannen voor een verdere toekomst, 1970-1975, richten zich vooral op de ontwikkeling van Siberië. Het merendeel van deze zgn. perspectiefplannen bevindt zich nog in een stadium van bestudering. Het tot ontwikkeling brengen van Siberië zal met enorme moeilijkheden gepaard gaan: er bestaat een groot tekort aan arbeidskrachten, wegen zijn er vrijwel niet en de klimatologische omstandigheden zijn zeer ongunstig. Gelet op de tot dusver bereikte resultaten bestaat er evenwel volgens schrijver een redelijke kans dat de moeilijkheden zullen worden opgelost, zij het op naar verhouding lange termijn.

Economische ontwikkeling en perspectieven van de Sowjet-Unie

Als inleiding tot dit speciale nummer van „Economisch-Statistische Berichten” willen wij een overzicht geven van de economische ontwikkeling en de huidige economische situatie van de Sowjet-Unie. Het gebruikte cijfermateriaal is merendeels ontleend aan de Centrale dienst van de statistiek bij de Ministerraad der U.S.S.R. De kencijfers voor de ontwikkeling der Sowjet-economie gedurende de periode 1959-1965 (het zevenjarenplan, dat gedeeltelijk in de plaats komt van het zesde vijfjarenplan (1956-1960) zijn tot onze spijt nog niet gepubliceerd; deze moeten nog worden goedgekeurd door het buitengewone 21e congres van de Communistische Partij der Sowjet-Unie, dat te dien einde op 27 januari 1959 bijeengeroepen wordt¹⁾.

De enorme afmetingen van de U.S.S.R. oefenen, zulks onafhankelijk van andere factoren, een sterke invloed uit op haar economie. Ter illustratie van die afmetingen zij er aan herinnerd; dat de totale oppervlakte van de Unie van Sowjet Socialistische Republieken (15 in getal), inclusief de eilanden, de Witte zee en de Zee van Azov, ongeveer 22,4 mln. km² beslaat. Op het vasteland strekt het rijk zich uit van 77° 44' NB tot 35° 08' NB en van 19° 38' OL tot 169° 40' WL; de kortste afstand van oost naar west bedraagt ruim 9.000 km, die van noord naar zuid ruim 4.500 km. Wat de natuurlijke gesteldheid betreft behoren tot de U.S.S.R. zowel poolgebieden als subtropische streken, als gevolg waarvan de Sowjet-Unie, uitgezonderd voor tropische producten, self-supporting kan worden geacht.

Wat natuurlijke rijkdommen aangaat, hebben 30 jaren van intensief onderzoek aangetoond dat de Sowjet-Unie de eerste plaats ter wereld inneemt op het gebied van voorraden ijzer- en mangaanerts, koper, zink, lood, aard-

olie, turf, kalizouten en minerale meststoffen, de tweede plaats op het gebied van voorraden steenkolen en fosforieten, terwijl er rijke vindplaatsen voorkomen aan non-ferro en edele metalen, zout enz. Gedurende de laatste jaren werden bovendien in Jakoetië zeer rijke diamantvelden ontdekt. Daarnaast beschikt de U.S.S.R. over geweldige reserves aan waterkracht, waarvan het economisch potentieel op 1.200 mrd. kw/u wordt geschat, meer dan in enig ander land. De houtvoorraden (722 mln. ha, of 32 pCt. van het land, is met bos bedekt) worden op 75 mrd. m³ getaxeerd.

Volgens schatting bedroeg het aantal inwoners per april 1956 in totaal 200,2 mln., waarvan 87 mln. in de steden (43,4 pCt.) en 113,2 mln. op het platteland (56,6 pCt.). (In 1913 telde de bevolking van Tsaristisch Rusland in totaal 159,2 mln. zielen, waarvan 28,1 mln. (17,6 pCt.) in de steden en 131,1 mln. (82,4 pCt.) op het platteland). De vierde volkstelling sinds de revolutie zal eind januari 1959 plaatsvinden.

Deze gegevens vormen dus in ruwe trekken het samenspel, dat de opbouw der Sowjet-economie ten dienste staat. Het beheer dezer volkshuishouding geschiedt sinds 1929 praktisch uitsluitend volgens het socialistische stelsel, d.w.z. 1. alle produktiemiddelen en de grond zijn genationaliseerd; 2. ieder wordt beloond naar zijn prestaties („wie niet werkt krijgt ook geen eten”); 3. geen burger kan een andere burger „exploiteren” (in dienst hebben).

Door de vernielingen in de oorlog van 1914-1918, door de burgeroorlog en door de aanvallen op het revolutionaire Rusland van buitenaf, moest de Sowjet Regering haar gehele economie nagenoeg van het begin af aan opbouwen. Het hiernaast afgedrukte diagram geeft de ontwikkeling van de bruto-industriële produktie in Rusland en de U.S.S.R. van 1913 tot en met 1956 (in pCt. van 1913).

De bruto-industriële produktie is in een tijdsverloop van 43 jaar verdertigvoudigd en de arbeidsproduktiviteit nam t.o.v. 1913 met het negenvoudige toe. Een teruggang, behalve voor de produktiemiddelen, valt in de jaren van de tweede wereldoorlog te constateren. Door rechtstreeks oorlogsgeweld werd aan de nationale economie en aan de burgerbevolking een schade toegebracht, die op 679 mrd. roebel wordt becijferd.

¹⁾ Na de samenstelling van dit artikel is in de Sowjet-pers verschenen „een informatieve mededeling over het plenum van het Centraal Comité der C.P.S.U. op 12 november 1958, waarin werden beoordeeld: 1. de ontwerp-thesen van een rapport van N. S. Chroestsjov voor het 21e congres der C.P.S.U.: de controlecijfers ter ontwikkeling van de volkshuishouding der U.S.S.R. gedurende de jaren 1959-1965; 2. de versterking van de verbanden tussen school en praktijk en de verdere ontwikkeling van het systeem der nationale opvoeding in het land”. De in de thesen weergegeven cijfers moeten dienen als richtlijnen, die door de planorganisaties zullen worden bestudeerd.

(Advertentie)

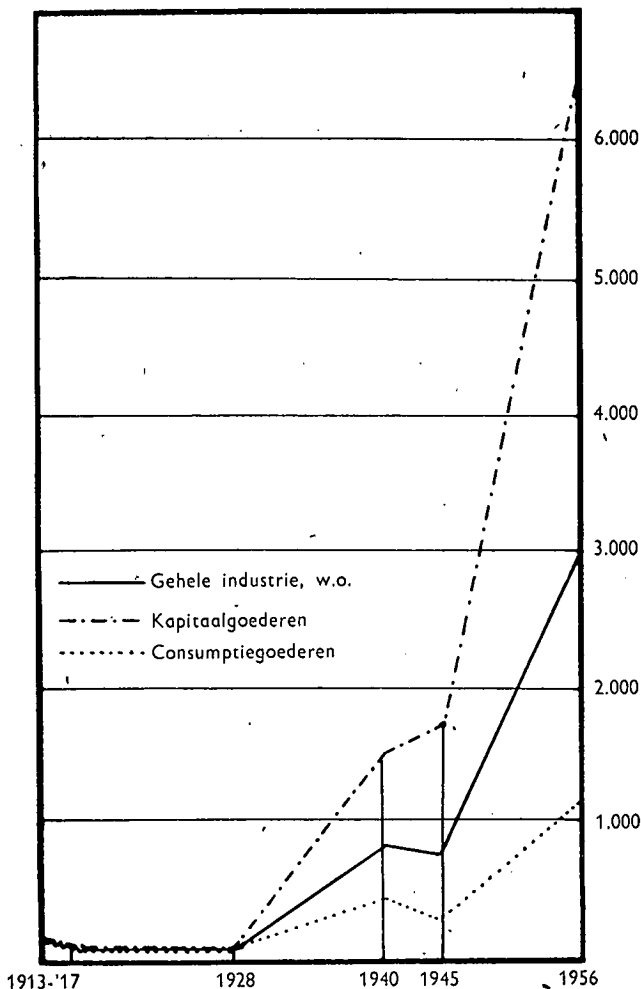
De stijging van de belangrijkste takken der produktie-middelen wordt door de volgende cijfers gekarakteriseerd:

TABEL 1.

jaar	gietsijzer mln. ton	staal mln. ton	steenkool mln. ton	aardolie mln. ton	elektriciteit mrd. kw/u.
1913 ..	4,2	4,23	29,1	9,2	1,9
1940 ..	15,0	18,3	166,0	31,0	48,0
1955 ..	33,0	45,0	391,0	71,0	170,0
1956 ..	35,8	48,6	429,0	83,8	192,0
1957 ..	37,0	51,0	463,0	98,3	209,5

De landbouw is de laatste jaren, meer dan vroeger, in het middelpunt van de belangstelling komen te staan. In 1957 bedroeg de gehele bezaaide oppervlakte in de U.S.S.R. 193,2 mln. ha (75 mln. ha meer dan in 1913), waarvan 36 mln. ha — meest door ontginning van woeste en braak liggende gronden — gedurende de jaren 1954-1956 aan het arsenaal werd toegevoegd. Voor de graanoogsten zijn geen nauwkeurige cijfers bekend. Volgens een rede, welke N. S. Chroestsjov op 22 januari, j.l. hield, bedroeg de gemiddelde jaarlijkse graanoogst gedurende de jaren 1950-

Ontwikkeling van de bruto-productie van de Sowjet-industrie
(in pCt. van 1913)

1953 127,9 mln. ton en 162,4 mln. ton gedurende de periode 1954-1957. De statistieken geven slechts aan, dat de Staat in 1953 ruim 31 mln. ton ter beschikking kreeg en ruim 54 mln. ton in 1956 (een zeer goed oogstjaar). De oogst van 1957 was minder goed; de regeringsontvangsten bedroegen toen in totaal 35,4 mln. ton graan. Daartegenover is de oogst van 1958 bijzonder goed uitgevallen. Dit jaar heeft de Regering ruim 57 mln. ton graan ontvangen.

Ook de veeteelt ontwikkelde zich in de laatste jaren verhoudingsgewijs zeer snel. Het motief is thans „in de produktie per hoofd van de bevolking de vooraanstaande kapitalistische landen (Amerika) te evenaren en voorbij te streven”.

De gegevens betreffende de houtproduktie zijn eveneens onduidelijk: in 1956 zal aan industriehout ongeveer 204 mln. m³ en in 1957 ongeveer 216 mln. m³ beschikbaar zijn geweest.

De ontwikkeling van de voortbrenging van een aantal produktiemiddelen en van enige verbruiksartikelen komt tot uitdrukking in tabel 2.

TABEL 2.

	1913	1940	1945	1956	1957
stoom- en gasturbines (1.000 kwt)	6	972	189	4.226	4.100
hydraulische turbines	—	208	41	1.581	1.300
aardolie-apparatuur (1.000 t.)	—	15	1	49	61
werktuigmachines (1.000 st.)	1,5	58,4	38,4	124,0	130,0
vrachtauto's	—	136	69	358	371,6
tractoren	—	32	8	184	204
tractorploegen	—	38	8	124	128
tractorzaiers	—	21	2	199	278
graancombines	—	13	0,3	82	131
stoomlokomotieven voor hoofdlijnen (st.)	477	914	8	490	a)
diesel-lokomotieven id.	—	5	—	161	400
elektrische lokom.	—	9	—	216	270
excavatoren	—	274	10	6.784	9.500
autograden	—	—	—	1.646	2.064
spinnmachines	—	1.109	11	1.666	1.880
weefmachines	4.620	1.823	18	13.953	14.400
minerale meststoffen (1.000 t.)	69	3.238	1.119	10.906	11.700
gecalcineerde soda	160	536	235	1.545	1.618
zwavelzuur	121	1.587	781	4.323	4.600
cement (mln. t.)	1,5	5,7	1,8	24,9	28,9
katoenen stoffen (mln. m.)	2.582	3.954	1.617	5.454	5.600
wollen stoffen	103,0	119,7	53,6	268	282
linnen stoffen	120,0	285,5	106,5	382	425
zijden stoffen	42,6	76,6	36,4	755	805
leder schoeisel (mln. pr.)	60	211	63	290	315
kristalsuiker (1.000 t.)	1.347	2.165	465	4.354	4.491
uurwerken (mln. st.)	0,7	2,8	0,3	22,6	23,5
radiotoestellen (1.000 st.)	—	160,5	13,8	3.675	3.600

a) Cijfer niet gegeven; de produktie hiervan loopt echter af ten gunste van diesel- en elektrische lokomotieven.

De hiervoor geschetste produktieverhoging zou niet hebben kunnen plaatsvinden zonder een sterke toeneming van geschoold personeel en een naar vermogen doorgevoerde mechanisatie. Het aantal arbeiders en ander personeel, dat in de volkshuishouding werkzaam is, bedroeg 12,9 mln. in 1913, 22,6 mln. in 1932, 31,2 mln. in 1940, 27,3 mln. in 1945, 38,9 mln. in 1950, 50,5 mln. in 1956 en 52,1 mln. in het afgelopen jaar. Procentsgewijze steeg het aantal arbeiders in de industrie en de bouwrijverheid van 9 in 1913 tot 31 in 1956, terwijl op landbouwgebied, als gevolg van mechanisatie der werkzaamheden en collectivisatie der boerenbedrijven, het percentage daalde van 75 in 1913 tot 43 in 1956.

Dit wat betreft de resultaten, welke tot dusver in de belangrijkste takken der Sowjet-economie zijn bereikt. Mede door diepgaande veranderingen in de leiding van de industrie (waarover in het volgende artikel meer) en het feit dat gedurende de laatste jaren Sowjet-geologen nieuwe grote reserves aan verschillende grondstoffen en energiebronnen, meestal in het oosten, hebben ontdekt, werd het opstellen van een nieuw plan noodzakelijk geacht. Op basis van de nieuwe reserves kunnen thans nieuwe ondernemingen en industriële centra worden opgericht, die in de richtlijnen van het zesde vijfjarenplan (1956-1960) niet konden worden voorzien en waarvoor de resterende drie jaren van dit plan onvoldoende waren. Het in januari a.s. bekend te maken nieuwe plan zal de jaren 1959 tot en met 1965 bestrijken.

De economische plannen voor een verdere toekomst, 1970-1975, richten zich vooral op de ontwikkeling van Siberië. Het Europese territorium van de U.S.S.R. is reeds vrij diepgaand doorvorst, ook al worden er nog steeds nieuwe vindplaatsen (bijv. onlangs ijzererts in de republiek Oekraïne) ontdekt, terwijl daarentegen Siberië nog vrijwel onbegrensde mogelijkheden biedt. Enige bijzonderheden daaromtrent zijn bekend geworden tijdens een onlangs gehouden conferentie over de ontwikkeling van Oost-siberië's produktiekrachten. Onder Oost-Siberië wordt ongeveer het gebied tussen de rivieren Jeniseï en Kolyma begrepen. Siberië en het Verre Oosten beschikken thans over de ijzer- en staalfabrieken van Koeznetsk, en kleine staalfabrieken in Komsomolsk aan de Amoer en Petrovsk-Zabaïkalski. De komende 7 jaren moeten nog twee grote fabrieken, één in West-Siberië en een bij Taishet in Oost-Siberië worden gebouwd.

Oost-Siberië heeft voldoende grondstofreserves voor de stichting van nog een metallurgisch centrum in het Transbaikalgebied; de bouw hiervan zal echter eerst plaatsvinden onder het 15-jaren perspectiefplan. De geologische reserves aan kolen in Oost-Siberië, die zelfs hoofdzakelijk in dagbouw kunnen worden gewonnen, omvatten 80 pCt. van alle voorraden der U.S.S.R., de waterkrachtreserves ongeveer 50 pCt. Ook deze laatste zullen alleen op lange termijn geëxploiteerd worden. Tijdens het zesde vijfjarenplan was de voltooiing beoogd van de hydro-elektrische centrale van Irkoetsk (660.000 kw), het eerste deel van het station Bratsk aan de Angara (totaal vermogen 3,2 mln. kw) en het station Nowosibirsk aan de Ob (400.000 kw). In verband met de langdurige bouwtijd van deze soort centrales zal voor de nabije toekomst de voorkeur worden gegeven aan elektrische centrales op basis van kolen. Hoewel de te leveren stroom duurder is hebben de kolen-centrales het voordeel, dat de bouwkosten goedkoper zijn en de bouw tijden aanmerkelijk korter. Opgemerkt zij dat het spectaculaire element, dat veelal aan de waterkracht-centrales verbonden is, niet uit het oog mag doen verliezen dat zij nog in 1957 niet meer dan een vijfde van alle in de U.S.S.R. opgewekte elektrische stroom leverden.

In Oost-Siberië wordt voorts de vestiging gepland van industriële ondernemingen op het gebied van aluminium, titaan, magnesium, een grote verscheidenheid aan chemische produkten — plastic, synthetische rubber, kunstvezels, fosfor, chloor, natriumoxyde, ferro-legeringen enz. Op te richten olieraffinaderijen in het gebied van Krasnojarsk en Irkoetsk ter verwerking van olie uit het gebied van Oefa

(in 1956 was ongeveer de helft van één der pijpleidingen gereed) zullen Oost-Siberië van brandstof en grondstoffen voor de chemische industrie voorzien. De olie-exploratie in Siberië zelf schijnt tot dusver nog niet veel resultaat te hebben opgeleverd. Wat gas betreft zijn rijke voorraden natuurgas ontdekt bij de monding van de rivier Wiljoei in Jakoetië, waarvandaan Siberië's eerste gaspijpleiding naar Jakoetsk zal gaan. De mogelijkheden om natuurgas uit de rijke voorraden van West-Jakoetië naar Irkoetsk en de bovenloop van de Amoer te dirigeren vereisen tevens dringend aandacht. De aanwezige ertsreserves zullen Oost-Siberië ongeveer aan de top van het land brengen wat de produktie van non-ferro- en zeldzame metalen aangaat; ook wat diamant en sommige soorten niet metaalhoudende grondstoffen betreft zal Siberië de eerste plaats gaan innemen. Een toenemende exploitatie van de reusachtige bosrijdommen in Oost-Siberië staat verder op het programma, terwijl op de daarvoor geschikte gronden de onontbeerlijke landbouw- en veeteeltbedrijven zullen worden gevestigd.

Het merendeel van deze zgn. perspectiefplannen bevindt zich nog in een stadium van bestudering. Een blik op de kaart leert ons welke enorme moeilijkheden zullen moeten worden overwonnen. In praktisch het gehele hier bedoelde gebied is de bevolkingsdichtheid niet meer dan 1 per km². De arbeidskrachten zullen dus uit het Europese deel der U.S.S.R. moeten komen, doch op het ogenblik zijn er geen aanwijzingen, dat in dit gebied een overschot aan arbeidskrachten zou bestaan; werkloosheid immers komt sinds 1930 in de Sowjet-Unie niet meer voor. Een deel van de benodigde krachten zal misschien, zoals dit ook bij de ontginningen is gebeurd, voor de aanvangswerken door de jeugd worden geleverd, terwijl op den duur een steeds verder door te voeren mechanisatie en automatisering arbeidskrachten voor Siberië zal kunnen vrijmaken.

Een tweede moeilijkheid heeft betrekking op het vervoer. Wat wegen aangaat is het gebied vrijwel maagdelijk; de spoorwegen beperken zich tot de Transsiberische hoofdlijn met enige aftakkingen, langs welke het economisch leven geconcentreerd is. De plannen beogen hier de aanleg van gecombineerde spoor- en autowegen, de verbetering en bevaarbaarmaking van waterwegen, zoals Jeniseï, Lena en hun zijrivieren.

Een derde uiterst grote moeilijkheid, aan welke het hoofd moet worden geboden, betreft het klimaat. In het Oostsiberische gebied komen de januari-temperaturen niet boven -30° C., in Jakoetië niet boven -40° en op sommige plaatsen zelfs -50° C., waarmee gepaard gaat de eeuwig bevroren ondergrond. In de zomer maanden evenwel zijn grote delen onbegaanbaar doordat de grond te drassig is. In de Zuidaziatische gebiedsdelen van het rijk, waar vele belangrijke delfstoffen worden gevonden — kolen in Karaganda, ijzer en non-ferrometalen eveneens in Kazachstan en naburige republieken — worden grote streken woestijngebied geplaagd door droogte, zo zelfs dat eenzame posten soms door de lucht van water moeten worden voorzien.

Gelet op de tot dusver bereikte resultaten, zal er een redelijke kans bestaan dat de moeilijkheden zullen worden opgelost, zij het op naar verhouding lange termijn. Van deze moeilijkheden zal het gebrek aan mensenmateriaal wellicht de grootste blijken te zijn.

Door een zeer ver doorgevoerde centralisatie is het de Regering van de Sowjet-Unie, onder leiding van Stalin, gelukt tussen 1928 en 1952 een sterke industrie op te bouwen. Hierbij was bewust de voorkeur gegeven aan ontwikkeling van de zware industrie; de lichte industrie en de landbouw bleven op het tweede plan. De gebreken van deze eenzijdig opgebouwde en super-gecentraliseerde economie, gedekt door de persoonlijke macht van Stalin, hebben zijn erfgenamen gedwongen veranderingen aan te brengen. Individueel initiatief, gedurende Stalins regime onderdrukt, moest worden opgewekt en worden gesteund door een nieuwe filosofie op economisch gebied. Van de praktische maatregelen, genomen door Chroestsjovs Regering om de nieuwe ideeën en plannen te verwezenlijken, zijn van bijzonder grote betekenis: de wet van 10 mei 1957 inzake reorganisatie van de industrie en het bouwwezen en die van 31 maart 1958 betreffende reorganisatie van de landbouw. De inhoud en de betekenis voor de economie van de Sowjet-Unie van deze wetten worden door schrijver uitvoerig uiteengezet.

Veranderingen in het economische beleid en in de economische filosofie in de U.S.S.R. na 1953

De korte geschiedenis van het Sowjet economisch leven, begonnen in 1917-1918 met de socialisatie van alle ondernemingen — een uniek experiment, zonder precedënten in de opbouw van een landseconomie op zuiver socialistisch principe —, heeft een zeer snelle ontwikkeling te zien gegeven tussen 1928 en 1952 onder de sterke leiding van Stalin.

De omstandigheden, onder welke deze nieuwe economie in een enorm rijk opgebouwd en ontwikkeld moest worden, waren bijzonder moeilijk: de verloren oorlog van 1914-1918 tegen Duitsland, drie jaren van burgeroorlog, de op de spits gedreven klassenstrijd binnenslands, het gebrek aan deskundigen in de rangen der nieuwe machthebbers, gebrek aan vriendschap en hulp van buitenaf, al deze moeilijkheden moesten door de nieuwe gezaghebbers overwonnen worden. Als positieve gegevens kon de jonge Regering rekenen op de natuurlijke rijkdommen van het land, op de ingeboren toegeeflijkheid van de bevolking en op het enthousiasme van de proletarische klasse.

Door een zeer ver doorgevoerde centralisatie van de Regering te Moskou of haar plaatselijke vertegenwoordigers, niet alleen van planning maar van de gehele leiding der economie, is het de Regering onder leiding van Stalin gelukt tussen 1928 en 1952 een sterke Sowjet-industrie op te bouwen, dit ondanks de verwoestingen gedurende de oorlog 1941—1945. Bij deze opbouw was zeer bewust de voorkeur gegeven aan een sterke ontwikkeling van de zware industrie, met daarbij behorende produktie van energie en grondstoffen. De lichte industrie en de landbouw bleven op het tweede plan. Deze takken kunnen trouwens minder goed centraal geleid worden dan de zware industrie, zodat vele door Stalins Regering genomen maatregelen een averechtse werking hadden (speciaal op landbouwgebied).

De gebreken van de op deze wijze zeer eenzijdig opgebouwde en supergecentraliseerde economie, gedekt door de persoonlijke macht van Stalin, hebben zijn erfgenamen gedwongen veranderingen aan te brengen. Malenkov, die als eerste na Stalin de plaats van voorzitter van de Ministeraad der U.S.S.R. heeft ingenomen, was van plan de ontwikkeling van de lichte industrie te bevorderen, ten koste

van de zware. Dit plan botste echter tegen Lenins theorie van ontwikkeling van de socialistische staat en werd door Malenkovs collega's in het hoogste bestuur van de Communistische Partij en van de Regering afgekeurd. Zijn opvolger, Boelganin, eerst bijgestaan en later opgevolgd door de secretaris-generaal van de Communistische Partij, Chroestsjov, heeft het principe van voorrang der zware industrie gehandhaafd en heeft verbeteringen gezocht in decentralisatie.

De decentralisatie eist echter een groter aantal actieve en verantwoordelijke leiders. Individueel initiatief, gedurende Stalins regime onderdrukt, moest worden opgewekt. Diegenen in de opperste leiding, die bang waren voor dit „ontwaken van individualiteit”, moesten het veld ruimen; Chroestsjov wist zijn opvattingen aannemelijk te maken voor de meerderheid van het Centraal Comité der Communistische Partij, daardoor aan de gehele partij en zodoende aan de Regering.

Dit ontwaken van het persoonlijk initiatief moest gesteund worden door een nieuwe filosofie op economisch gebied. De opperste leiding heeft er zorg voor gedragen om door woord en geschrift de nodige veranderingen in de opvattingen over economie te brengen. De overtuiging van eigen suprematie, de verdeling van de wereld in twee onafhankelijke markten (socialistische en kapitalistische), de passieve uitvoering van orders van bovenaf, moesten plaats maken voor het besef, dat van Westerse landen valt te leren, voor de overtuiging dat alle landen economisch verbonden zijn en dat plaatselijk initiatief onontbeerlijk is voor een doeltreffende economische ontwikkeling. Gedurende Stalins regime trachtte de Sowjet-Regering zo min mogelijk contacten te hebben met Westerse landen, zo min mogelijk literatuur en mensen uit kapitalistische landen in de U.S.S.R. te zien (behalve dan de communistisch gezinde). Sinds 1954 wordt meer en meer contact met het Westen gezocht. Het nog door Lenin verkondigde principe van vreedzame samenleving tussen kapitalistische en communistische landen, dat gedurende Stalins bewind meer op de achtergrond was geraakt en moest wijken voor ideeën als „kapitalistische omsingeling” en „verbitterde strijd van het afstervende imperialisme tegen het zegevierende com-

munisme", was weer met veel nadruk op de ereplaats der geldende overtuigingen gezet.

De noodzaak voor ieder land om bij andere te kopen en te verkopen, de rationele taakverdeling tussen verschillende landen, het economisch voordeel om bepaalde goederen in het buitenland te kopen in plaats van eigen nieuwe fabrieken te bouwen, dit zijn de leidende ideeën van de huidige economische filosofie in de U.S.S.R. De grondbeginselen echter, d.w.z. de afschaffing van privé eigendom bij alle produktiemiddelen, de afschaffing van loondienst in de particuliere sector, en het staatsmonopolie van buitenlandse handel, blijven in de U.S.S.R. steeds onaangetaast, evenals de onwrikbare overtuiging dat het communisme (dat trouwens ook in de Sowjet-Unie niet is verwezenlijkt) uiteindelijk in alle landen zal heersen, „niet met de sterke arm opgelegd, doch alleen omdat dit het meest rechtvaardige en vooruitstrevende economische stelsel is, geroepen om de gehele mensheid gelukkig te maken”.

Wat zijn nu de praktische maatregelen, genomen door Chroestsjovs Regering, om de nieuwe ideeën en plannen te verwezenlijken? Twee maatregelen schijnen ons van bijzonder grote betekenis te zijn: de wet „nopens verdere vervolmaking in de organisatie van de leiding van de industrie en het bouwwezen”, uitgewerkt door de Ministerraad en het Centraal Comité van de Communistische Partij der U.S.S.R. en aangenomen door de Opperste Sowjet der U.S.S.R. op 10 mei 1957, en de wet, aangenomen op 31 maart 1958, betreffende de volledige reorganisatie van de „Motor- en Tractorstations” ter mechanisatie van de landbouw, welke alle staatseigendom zijn, en de verkoop van hun landbouwmachines aan de kolchozen (coöperatieve produktieverenigingen van boeren).

In de aanhef van de wet van 10 mei 1957 wordt o.a. gesteld, dat „het mogelijk is geworden de leiding van ondernemingen, welke tot dan toe door Moskou uitgeoefend werd, dichterbij de ondernemingen te brengen, omdat er plaatselijk voldoende hooggekwalificeerde specialisten gevormd zijn. Daardoor zal de leiding van de talrijke industriële en bouwondernemingen meer doeltreffend en soepel worden”. De betekenis van de nieuwe organisatie wordt duidelijker wanneer wij in acht nemen dat in mei 1957 de 36 centrale industriële in Moskou gevestigde ministeries volledige leiding moesten geven aan meer dan 200.000 ondernemingen en ca. 100.000 bouwwerken, sommige op een afstand van duizenden kilometers en werkende onder de meest uiteenlopende omstandigheden! De grote afstanden en de bureaucratische scheidslijnen tussen al deze ministeries hadden talrijke fouten tot gevolg in planning, in voorziening van grondstoffen en hulpmiddelen, in de afzet van produkten, in samenwerking tussen ondernemingen, in arbeidsorganisatie, aangezien al deze problemen door Moskou moesten worden opgelost.

Om nu een eind te maken aan deze moeilijkheden en tekortkomingen, schreef de wet van 10 mei 1957 de volgende veranderingen in de leiding van industriële en bouwondernemingen voor: elke van de 15 unierepublieken zal haar gebied verdelen in economisch-administratieve districten. In elk van deze districten zal een Raad voor de Volkshuishouding (Sovnarchoz) worden ingesteld door de Ministerraad der unierepubliek. De voorzitter van deze Raad kan benoemd worden tot Minister van de unierepubliek en deel uitmaken van de Ministerraad der republiek. De Sovnarchozen zijn rechtstreeks ondergeschikt aan de Ministerraad van de republiek. De Ministerraad der U.S.S.R. geeft leiding aan alle Sovnarchozen door bemid-

deling van de Ministerraden der afzonderlijke republieken. In de Sovnarchozen worden Technisch-Economische Raden gevormd als raadgevende instanties. Deze worden gevormd uit technische en economische specialisten. De Sovnarchoz leidt de gehele economie in zijn district, in overeenstemming met de centraal opgestelde staatsplanning en met de wetten en voorschriften der U.S.S.R.- en republiekministerraden. De besluiten van Sovnarchozen kunnen worden geschorst door de Ministerraad der U.S.S.R. en worden geannuleerd door de Ministerraden van hun republiek.

In verband met de nieuwe organisatie werden de volgende 25 centrale Unie- en unierepubliekministeries opgeheven: automobieliindustrie, machinebouw, apparatenbouw en automatisatiemiddelen, werktuigmachines en gereedschappen, machinebouw voor bouwnijverheid en wegebouw, bouw van aardolie-ondernemingen, tractoren en landbouwmachines, zware machinebouw, elektrotechniek, papier- en houtverwerkende industrie, steden- en dorpenbouw, lichte industrie, boswezen, aardolie-industrie, vlees- en zuivelindustrie, voedselindustrie, industrie van bouwmaterialen, visserij, bouwnijverheid, bouw van ondernemingen voor metallurgische en chemische industrie, bouw van ondernemingen voor steenkoolindustrie, steenkoolindustrie, industrie van non-ferrometalen, ijzer- en staalindustrie, transport-machinebouw. De volgende ministeries werden samengevoegd: het ministerie van elektrische stations met het ministerie van de bouw van elektrische stations; het ministerie van oorlogsmaterialenindustrie met dat van algemene machinebouw. Alle ondernemingen, welke onder leiding van centrale ministeries stonden, moesten onder leiding van de nieuw te vormen plaatselijke Sovnarchozen worden gesteld. De volgende industriële ministeries moesten blijven: vliegtuigindustrie, industrie van oorlogsmaterialen, radiotechnische industrie, scheepsbouwindustrie, chemische industrie en elektrostations; de betreffende ondernemingen moesten echter ook onder leiding van plaatselijke Sovnarchozen komen. Overigens zijn deze ministeries thans omgevormd tot overeenkomstige Staatscomité's bij de Ministerraad der U.S.S.R.

Verder voorzag de wet van 10 mei 1957 in de reorganisatie van het Staatsplan Comité bij de Ministerraad der U.S.S.R. (Gosplan), dat voortaan moet zijn „een wetenschappelijk orgaan voor economische planning ter bestudering van 's lands behoeften en mogelijkheden, centralisatie van ontwikkelingsplannen voor de produktie en distributie, samenstellen van lopende en perspectiefplannen en controle op de uitvoering van deze plannen”. Behalve het Gosplan werd bij de Ministerraad der U.S.S.R. nog gevormd het Wetenschappelijk-Technisch Staatscomité „ter bestudering van technische en wetenschappelijke vooruitgang in binnen- en buitenland, introductie in de Sowjet-industrie van de modernste technische middelen en methodes, de publikatie van literatuur daaromtrent en de controle op de technische vooruitgang van 's lands industrie”. Bij de ministerraden der afzonderlijke republieken zullen overeenkomstige comité's worden gevormd. De voorzitters en leidende functionarissen van deze comité's kunnen worden benoemd tot Ministers (resp. van de U.S.S.R. en van een republiek) en deel uitmaken van de Ministerraad. De door deze wet voorgeschreven reorganisatie moest vóór 1 juli 1957 worden voltooid.

In mei en juni 1957 hadden alle 15 unierepublieken de voorgeschreven maatregelen getroffen. Na enige aanpassingsveranderingen werd de Sowjet-Unie in 104 Sovnarchozen verdeeld, waarvan in de R.S.F.S.R. (Russische

republiek) 68, in de republiek Oekraïne 11, in de republiek Kazachstan 9, in de republiek Oezbekistan 5 en in de andere 11 unierepublieken elk 1 Sovnarchoz.

Elke Sovnarchoz beschikt, behalve over algemene diensten, zoals secretarie, personeelszaken — soms over een afdeling voor buitenlandse betrekkingen e.d. —, over zoveel gespecialiseerde directoraten als er belangrijke industriële takken in zijn district voorkomen. De directoraten worden gewoonlijk onderverdeeld in meer gespecialiseerde afdelingen. Bij elke Sovnarchoz bevindt zich een plandienst, welke in nauw contact staat met het Staatsplan Comité in Moskou. Zoals reeds gezegd wordt de Sovnarchoz verder bijgestaan door een Technisch-Economische Raad, die gevormd wordt uit deskundigen, die in het gegeven district werkzaam zijn. Een groot deel van het personeel der Sovnarchozen wordt gevormd door ambtenaren van opgeheven ministeries, bijgestaan door mensen ter plaatse. Er wordt nog steeds gezocht naar organisatorisch en administratief betere methoden voor deze nieuwe economische lichamen.

De onlangs gepubliceerde statistieken over de eerste drie kwartalen van 1958 tonen aan dat de Sowjet-economie onder leiding van de pas opgerichte Sovnarchozen in het algemeen betere resultaten heeft opgeleverd dan onder leiding van centrale ministeries, speciaal wat de periferie aangaat. Alle unierepublieken hebben de gestelde taken naar behoren uitgevoerd. Hetzelfde kan gezegd worden van de Sovnarchozen; slechts zes zijn met de verwezenlijking van hun plannen in gebreke gebleven. Het plan voor de industriële productie in de eerste drie kwartalen van 1958 werd voor 103 pCt. uitgevoerd; de toeneming, vergeleken met dezelfde periode van 1957, bedroeg 10 pCt. Voor het eerst werden de plancijfers tot verlaging van de kostprijs en tot economisering in de industrie overtroffen.

Inderdaad, de Sovnarchozen hebben gezorgd voor een doelmatiger verdeling van werkzaamheden over de verschillende ondernemingen in hun district en voor een betere en snellere bevoorrading van fabrieken met grondstoffen en hulpmaterialen. Zij konden veel beter toezicht houden op de gang van zaken in elke onderneming, tijdig assistentie verlenen en verbeteringen aanbrengen. Onder de directe blik van de autoriteit werken de ondernemingen beter.

Het zwakke punt is echter gebleken te zijn de coördinatie van werkzaamheden tussen de verschillende economisch-administratieve districten. In vele gevallen is naar voren gekomen dat de Sovnarchoz voorrang geeft aan uitvoering van werken, die voor het eigen district bestemd zijn en de werkzaamheden, uit te voeren voor andere districten of voor het land, verwaarloost. Een dergelijke bevoorrechtiging van eigen belangen is zeer gevaarlijk voor een land, welks economie van staatswege wordt gepland en waarvan het normale leven en de vooruitgang volkomen afhangen van een nauwkeurige uitvoering van de wet op 's lands economische ontwikkeling. Daarom is in april 1958 een decreet verschenen van het presidium van de Opperste Raad, dat in disciplinaire maatregelen voorziet — en bij herhaling gerechtelijke vervolging — tegen leiders van ondernemingen, Sovnarchozen en andere economische organisaties, welke in gebreke blijven met het verwezenlijken van plannen en leveringsopdrachten van goederen voor andere economisch-administratieve districten en republieken of voor 's lands behoeften. De laatste tijd verschijnen in de Sowjet-pers meldingen over buitensporige verfraaiing door Sovnarchozen van de steden in eigen district en van

„praluitgaven”, waartoe kredieten worden gebruikt, bestemd voor nutsuitgaven, zoals woningbouw en -onderhoud, wegenbouw, volksgezondheid e.d. Vermaningen tot meer discipline bij de uitvoering van financieringsplannen worden in de pers geuit. Als dit niet helpt zal waarschijnlijk een nieuw decreet verschijnen voor een strengere discipline bij de uitvoering van economische en financiële staatsplannen.

Doordat de afstand tussen de leiding en de ondernemingen zeer sterk is verminderd en de omvang van het werk van een Sovnarchoz minder groot is dan bij vroegere centrale ministeries, zal de kwaliteit van de leiding in de industrie en het bouwwezen in de U.S.S.R. ongetwijfeld verbeteren. Functies van vroegere ministeries, welke beslist gecentraliseerd moesten blijven (branche-gewijze planning, coördinatie, algemene organisatorische en technische vraagstukken), worden in plaats van door ministeries, uitgevoerd door desbetreffende staatscomité's bij de Ministerraad der U.S.S.R. en bij de Ministerraden van unierepublieken. De Centrale Regering der U.S.S.R. en de C.P.S.U. zullen zeker middelen vinden om de nodige discipline en het besef van algemeen belang bij de Sovnarchozen te ontwikkelen, zonder het plaatselijke en individuele initiatief uit te schakelen.

Evenals in de industrie en het bouwwezen, heeft de huidige Regering der U.S.S.R. tussen 1954 en 1958 grote veranderingen gebracht in de landbouw. De ingevoerde wijzigingen behelzen zowel de decentralisatie in de leiding als het welzijn van de kolchozen (coöperatieve producentenverenigingen van boeren).

De decentralisatie van de leiding bestaat hierin, dat de centrale planning voor de landbouwproductie beperkt is tot bepaling van de door het gehele land benodigde hoeveelheden. Thans is aan de kolchozen overgelaten, onder controle van plaatselijke autoriteiten, wat en hoeveel zij zullen produceren. De autoriteiten grijpen alleen dan in, wanneer de kolchozen te kort schieten bij hun planning of hun werk. De boeren zorgen voor hun eigen belang door het maximum uit het land te halen en komen zodoende tot betere resultaten dan de Centrale Regering, welke geen rekening kan houden met plaatselijke omstandigheden. Om de boeren te helpen heeft de Regering er voor gezorgd, dat een groot aantal landbouwdeskundigen van departementen en bureaus op het platteland ging werken. Verder werd een reeks maatregelen getroffen om de verdiensten der kolchozen te verbeteren en daardoor ook het welzijn van de kolchozboeren op een hoger plan te brengen. De prijzen, welke de Regering voor landbouwprodukten betaalt, werden verhoogd! De boeren werden bevrijd van verplichte levering aan de Regering van een deel van de opbrengst der individuele percelen. Sedert 1958 is eveneens afgeschaffd de verplichte levering aan de Regering (tegen vaste, lage prijzen) van een bepaald deel van de opbrengst der kolchozen; voortaan koopt de Regering van de kolchozen alle produkten tegen lonende prijzen. Deze prijzen worden vastgesteld voor verschillende rayons, overeenkomstig de daar gemaakte produktiekosten; zij kunnen gecorrigeerd worden in overeenstemming met de oogstresultaten.

Als laatste en misschien wel belangrijkste verandering in de organisatie van de landbouw willen wij noemen de hervorming van de Staats Motor- en Tractorstations (M.T.S.) tot „Reparatie Technische Stations” (R.T.S.) en de verkoop van courante technische uitrusting dezer M.T.S. aan kolchozen, welke laatste dus voortaan zelf over de benodigde machines zullen beschikken. De vroegere M.T.S.

worden getransformeerd in reparatiestations van landbouwmachines en in distributiecentra op het platteland van brandstoffen, kunstmeststoffen e.d. Eventueel behouden zij weinig gebruikelijke machines, die zij aan de kolchozen kunnen verhuren voor sporadische werkzaamheden (bijv. melioratieve), in zoverre de aanschaf van zulke machines door de kolchozen niet verantwoord is. De nieuwe reparatiestations krijgen geen betaling in natura, zoals vroeger de M.T.S., maar worden in contanten betaald volgens officiële tarieven. Alleen daar, waar de kolchozen

nog te arm zijn om machines te kopen (ook met staatskredieten), blijven de functies van de M.T.S. tijdelijk intact. Tussen 31 maart en juli jl. heeft 65 pCt. der ca. 78.900 kolchozen in de U.S.S.R. de door hen benodigde landbouwmachines van de geliquideerde M.T.S. aangekocht. Nieuwe machines zullen zij verder direct bij de Regering kopen. De prijzen van de machines worden bepaald door speciale paritaire commissies. De betaling door de kolchozen aan de Staat voor gekochte machines geschiedt op kredietbasis: de kolchozen behoeven bij aankoop ca. 10 pCt. van de totale prijs te betalen en de rest in termijnen¹⁾.

De betekenis van deze „na de socialisatie van de landbouw meest belangrijke maatregel“, aldus Chroestsjov, wordt duidelijker wanneer wij aan het ontstaan en de betekenis van de M.T.S. denken. Deze werden in het begin van de socialisatie van het landbouwwezen opgericht om de pas door arme boeren gestichte kolchozen, zonder machines en met weinig vee, met technische middelen te helpen. Verder hebben deze door de Staat georganiseerde en in staatseigendom zijnde M.T.S. een zeer belangrijke politieke en organisatorische rol gespeeld op het platteland voor communistische propaganda, voor organisatie van een nieuwe levensvorm, voor het invoeren en verbeteren van agrarische methoden en voor de introductie van technische middelen in vele gebieden, waar tot dien alleen maar paard en houten ploeg bekend waren. Dank zij de M.T.S. hebben de boeren de voordelen van grote gemechaniseerde coöperatieve landbouwbedrijven (kolchozen) leren inzien. De M.T.S. hebben een groot aantal deskundige landbouwtechnici opgeleid, welke in de U.S.S.R. van de jaren twintig geheel ontbraken. De Communistische Partij, de Sowjet-Regering en de Opperste Sowjet der U.S.S.R. hebben bevonden, dat de M.T.S. hun organisatorische en opvoedende taak op het platteland verricht hebben. De kolchozboeren zijn nu absoluut overtuigd van de voordelen, welke de coöperatieve eigendom biedt boven particulier bezit, en op de hoogte van agrotechniek. De tweeslachtigheid in de competente leiding, enerzijds door het kolchozbestuur en anderzijds door de directie van de M.T.S., is thans overbodig en soms schadelijk geworden. Dit was aanleiding om de „Wet nopens verdere ontwikkeling van het kolchoz-systeem en reorganisatie van machine-tractorstations“ van 31 maart 1958 in te dienen en aan te nemen.

De twee wetten betreffende reorganisatie, die van 10 mei 1957 van de industrie en het bouwwezen en die van 31 maart 1958 van de landbouw, gewagen beide van de feiten dat

1. het huidige Sowjet-regime voldoende sterk is ingeburgerd, zodat een sterke centrale leiding overbodig is geworden;

2. er nu voldoende plaatselijke kaders van organisatorisch en technisch gevormde krachten in de U.S.S.R. aanwezig zijn, aan welke een grotere deelneming in de economische leiding kan worden verleend;

3. de Sowjet-economie sterk genoeg geworden is om zich aan zo ingrijpende structurele veranderingen te wagen.

Schrijver dezes kan en wil geen profet zijn. De toekomst zal tonen waarheen de veranderingen van de laatste jaren het zich zo snel ontwikkelende Sowjet-rijk zullen brengen.

Rotterdam.

Dr. J. W. MUNTZ.

¹⁾ Per 1 november 1958 hadden de kolchozen van de vroegere M.T.S. gekocht: 463.000 tractoren, 262.000 combines, alsmede nog andere landbouwmachines, voor een totaalbedrag van 16,1 mrd. roebel; daarenboven kochten zij nog voor 4,4 mrd. roebel aan nieuwe landbouwmachines.

Planvervulling in de Sowjet-Unie in 1958

In nevenstaand artikel is o.a. een en ander medegedeeld omtrent de planvervulling in de Sowjet-Unie in de eerste negen maanden van dit jaar. De lezer heeft daarin kunnen zien, dat het plan voor de bruto-industriële productie met 3 pCt. is overschreden en dat de toeneming ten opzichte van de vergelijkbare periode van 1957 10 pCt. bedroeg.

In „Maandberichten“ van het Nederland-U.S.S.R.-Instituut van september/oktober jl. wordt een groot aantal gegevens verstrekt omtrent de productie in genoemde periode. Hieruit blijkt o.a., dat in de eerste negen maanden van 1958 in de Sowjet-Unie 384.000 automobielen, 293.000 motorrijwielen en scooters, 2,9 mln. radio- en 711.000 televisietoestellen zijn voortgebracht, alsmede 265.000 huishoudkoelkasten, 1,7 mln. ton papier en 2,3 mln. ton kristalsuiker.

Van meer belang dan deze kleine, wat op de consumptieve sfeer toegespitste, greep uit de, geen vergelijking met voorgaande jaren en plannen mogelijk makende, groslijst van produkten, is onderstaand, eveneens uit gegevens van genoemd blad samengesteld staatje. Hieruit kan worden gezien hoe de voortbrenging van enkele produkten vergeleken met de overeenkomstige periode van 1957 is toegenomen en in hoeverre het plan is overtroffen.

Omschrijving	Productie in de eerste negen maanden van 1958	Toeneming t.o.v. de eerste negen maanden van 1957	Overschrijding van het plan in de eerste negen maanden van 1958
Gietijzer (mln. ton) ..	29,1	1,58	0,38
Staal (mln. ton)	40,8	ca. 3,—	0,85
Gewalst materiaal (mln. ton)	31,9	2,4	0,83
Kolen (mln. ton)	371,—	26,—	5,9
Aardolie (mln. ton) ..	83,4	11,4	1,4
Minerale meststoffen (mln. ton)	9,2	0,56	0,44
Cement (mln. ton) ..	24,4	3,25	0,26

Ook wat de voortbrenging van een groot aantal andere industriële produkten betreft, werden de gestelde doeleinden overtroffen. Op enkele punten echter, werden de plannen niet vervuld. „Maandberichten“ noemt hiervan: de vervaardiging van metallurgische uitrusting, elektrische motoren met een vermogen van meer dan 100 kWh, diesellokomotieven voor hoofdlijnen en dakleesten.

In 1953 zette het Sowjetblok een handelsoffensief in. Teneinde de consequenties hiervan op langere termijn voor het Westelijke marktenstelsel enigermate te kunnen begroten, tracht schrijver vast te stellen hoe groot de globale expansie is geweest, welke richting het offensief heeft genomen en hoeveel van de globale expansie is ingegeven door overwegingen van economische aard en hoeveel er gericht is geweest op politieke successen van de korte termijn (de „penetraties“). De globale expansie blijkt tot nu toe bescheiden van omvang en het is volgens schrijver moeilijk in te zien, hoe zij in de afzienbare toekomst opvallende proporties zou kunnen aannemen. Op het gebied van de penetraties liggen de kaarten naar schrijvers mening voor het Westen slechter. Hoever de Sowjet-Unie met deze penetratie zal (kunnen) gaan, is o.a. van de volgende onbekende factoren afhankelijk: voor de U.S.S.R.: de verhouding tussen de technisch-economische groei en de toenemende behoeften en die tussen economische en politieke overwegingen, en voor het Westen: de ontwikkeling van de conjunctuur en de vraag hoe het op het offensief zal reageren.

Het handelsoffensief van het Sowjetblok

De koerswijziging ten aanzien van de internationale handel, waartoe in het Kremlin na Stalins dood werd besloten, was stellig een van de belangrijkste elementen van de nieuwe communistische strategie op lange termijn. De reactie hierop van het Westen mag wel stereotiep worden genoemd: na enkele jaren van half geïnteresseerd toekijken blies het (onlangs) luid alarm. Op het ogenblik zijn wij in het bekende stadium van het wilde gerucht en de vele vragen die allemaal tegelijk moeten worden beantwoord: hoe lang is de brand al gaande, waar zijn de haarden van het vuur, wat kan er nog van het huis worden gered en hoeveel water is daarvoor nodig?

Antwoorden onder dergelijke omstandigheden gegeven, munten niet uit door nauwkeurigheid. Wanneer hieronder, om zo kort en zo duidelijk mogelijk te zijn, vele grootheden met cijfers worden aangeduid en vergeleken, dan moet daarbij aanstonds worden vermeld, dat de beschikbare informatiebronnen nog geenszins eenstemmig zijn ¹⁾. Bij onderlinge afwijkingen moest hier en daar worden gekozen voor gewogen gemiddelden, waarbij het gewicht door niets anders werd bepaald dan een subjectief betrouwbaarheidsoordeel. De afgeronde getallen mogen hiermee tevens zijn verklaard.

Talrijke berichten hebben ons in de laatste tijd indrukken gegeven van wat er ongeveer gaande is: in 1953 zette het Sowjetblok een „economisch offensief“ in; sedertdien gingen de exporten van alle communistische landen jaarlijks met sprongen omhoog, tegelijk met de aantallen deelnemingen aan jaarbeurzen en exposities, rondreizende missies, handelsakkoorden etc., om hier maar te zwijgen

¹⁾ O.E.E.S.-statistieken; E.C.E. jaar- en kwartaalrapporten; U.N. Statistical Yearbook; specifiek cijfermateriaal van recente datum in: U.S. Department of State, publikaties nrs. 6632 en 6684; Council for economic and industry research, Foreign assistance activities of the communist bloc, Washington 1957; Sapir, The new role of the Soviets in the world economy; Mikesell en Behrman, Financing free world trade with the Sino-Soviet Bloc.

van hetgeen zich afspeelde op het gebied van de kredietverlening en de technische hulp; overschotten van grondstoffenlanden werden door het Blok welwillend ingekocht boven de marktprijs; wanneer onze eigen stapelmarkten oververzadigd dreigden te raken, deed het Sowjetblok er nog een bedrieglijk schepje bovenop tegen prijzen zo laag, dat van „dumping“ werd gesproken; het sinistere van dit alles: de nieuwe concurrent die onze markten binnendrong beschikt niet alleen over een gigantisch potentieel, maar bovendien zijn commerciële overwegingen voor hem klaarblijkelijk ondergeschikt aan politieke bedoelingen. Aldus ongeveer het beeld dat bij ons postvat, zolang het ons bij stukjes en beetjes door dagblad en periodieken wordt voorgehouden.

Bezieet men het in zijn geheel en van dichterbij, dan vindt men wel het een en ander van zijn eerste indrukken terug, maar ergens blijkt er ook iets niet te kloppen. Wat men ontwaart komt in de kern hierop neer: het Sowjetblok kan op de wereldmarkt een blijvend economisch succes bereiken door economisch te werk te gaan; het kan ook, desgewenst, op lokale markten en op korte termijn politieke successen bereiken door oneconomisch te werk te gaan; maar het kan niet op de wereldmarkt een blijvend economisch succes bereiken door oneconomisch te werk te gaan. Wanneer men bovendien gaat zien, dat ook van deze reus de krachten verre van onbegrensd zijn, dan blijkt van de twee mogelijkheden die wel binnen zijn bereik liggen het volgende: hoe meer het Sowjetblok zal willen van het een, met des te minder zal het zich tevreden moeten stellen van het ander.

Met deze constatering verliest ons aanvankelijk schrikbeeld de helft van zijn dreiging. Waar het ons nu verder om gaat is: 1. vast te stellen hoe groot de globale expansie sedert 1953 is geweest; 2. te bepalen welke richting het offensief heeft genomen en 3. uit te maken, hoe veel van de globale expansie is ingegeven door overwegingen van economische aard en hoe veel er gericht is geweest op politieke successen van de korte termijn (de „penetraties“). Deze laatste verhouding is een onmisbaar gegeven, wil men de consequenties op langere termijn voor het Westelijke marktenstelsel enigermate begroten. De onderstaande

De Nederlandsche Handel-Maatschappij is bij uitstek de bank voor de im- en exporteur. Met tal van eigen vestigingen in het Verre Oosten, het Midden-Oosten, Oost-Afrika en Amerika kunnen wij uw belangen ter plaatse behartigen en inlichtingen over handelsmogelijkheden uit de eerste hand verschaffen. Ons 14-daags Bank-Bulletin stellen wij de geïnteresseerde fabrikant of handelaar gratis ter beschikking.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

(Advertentie)

cijfers en opmerkingen willen niet meer zijn dan enkele bouwstenen voor verdere analyse.

De globale expansie.

Het jaar 1953 bracht een radicale ommekeer in het handelspatroon van de communistische landengroep. De stalinistische economische politiek was voor alles gericht op de interne versterking van het „socialistische kamp” en de complementariteit van de samenstellende delen. Dit impliceerde een rigoureuze besnoeiing van de handelsbetrekkingen met de buitenwereld. Daarom is het jaar 1953 zeer geschikt om een indruk te geven van de economisch noodzakelijke bodem van het handelsverkeer met de vrije wereld. Anderzijds is het een ongelukkig (en veel misbruikt) uitgangspunt voor het aantonen van de agressiviteit en het succes van de communistische handels-campagne: een deel van de sedert 1953 gemaakte vorderin-

gen was immers niets anders dan terugwinnen van terrein dat verloren ging door de voorafgaande, kunstmatige isolering.

Een vergelijking met de handelscijfers van de O.E.E.S.-landen is nuttig, om het communistische offensief in zijn juiste proporties te zien en vooral ook om te kunnen vaststellen dat er, wat de dynamiek betreft, tot op heden nog weinig schokkends is gebeurd wanneer men zijn vergelijking baseert op een referentiejaar (1948) dat om verscheidene redenen als meer representatief moet worden beschouwd.

De vergelijking van de relatieve toenemingen van de handel met derest van de wereld sedert 1953 valt voor West-Europa inderdaad zeer ongunstig uit (tabel 1). Maar zelfs in deze periode was de absolute toeneming van de overzeese O.E.E.S.-handel nog vele malen groter dan die van het Sowjetblok met derde landen. Beziet men de ontwikkeling vanaf 1948, dan blijkt ook de relatieve prestatie van het Sowjetblok nog achter te blijven bij die van West-Europa. Wie nog een laatste opmontering behoeft, kan zijn blik nog verder in het verleden slaan. De handel van de thans communistische landengroep als geheel met derde landen maakte in de jaren 1928 en 1938 nog 6 pCt. uit van de wereldhandel, terwijl het Sowjetblok in 1957 via een diepe trog juist weer het percentage bereikte van 1948, t.w. 3 pCt. of de helft van de relatieve betekenis van vóór 1940.

De richting die het offensief nam sedert 1953 kan, dank zij de sinds kort welig opschietende literatuur, vrij nauwkeurig worden bepaald. (T.a.v. de absolute cijfers blijft, zoals opgemerkt, enig voorbehoud geboden).

Het eerste nieuws door tabel 2 gebracht is, dat de bovengenoemde 3 pCt. van de wereldhandel die in 1957 werd bereikt, was opgebouwd uit ruim 2 pCt. voor handel met de ontwikkelde Westerse landen (vóór de oorlog 5 pCt.) en bijna 1 pCt. voor handel met de rest van de wereld, die wij hier korthedshalve zullen vereenzelvigen met de minder ontwikkelde gebieden (vóór de oorlog eveneens 1 pCt.).

Bezien wij de toeneming sedert 1953, dan kan het volgende worden opgemerkt. Van de § 3' mrd., waarbinnen het drama van het communistische handelsoffensief zich tot

TABEL 1. Totale handelsomzetten van het Sowjetblok en van West-Europa in 1948 en 1952-'57
(in mln. U.S. dollars)

Sowjetblok	1948	1952	1953	1954	1955	1956	1957	pCt. toeneming t.o.v. 1948	pCt. toeneming t.o.v. 1953
Intraverkeer	2.050	6.600	7.320	7.960	7.990	8.530	8.700	324,4	18,8
Handel met derden;	3.885	3.030	3.010	3.345	4.545	5.270	5.960	53,4	98,0
in pCt. van de wereld- handel	(3,0)	(2,0)	(2,0)	(2,3)	(2,6)	(2,9)	(3,0)	(0,0)	(50,0)
West-Europa									
Intraverkeer	15.500	26.400	27.120	30.000	34.280	38.040	41.800	169,9	65,4
Handel met derden	27.000	33.000	32.000	33.600	37.800	41.400	45.500	68,5	42,2

Regionale onderverdeling van de handel van het Sowjetblok met derde landen, 1948, 1952-'57

	1948	1952	1953	1954	1955	1956	1957	pCt. verandering t.o.v. 1948	pCt. verandering t.o.v. 1953
1. West-Europa a)	2.280	2.050	2.100	2.200	3.000	3.600	4.000	+ 75,4	+ 90,5
2. N.-Amerika	700	80	55	65	90	170	200	- 71,4	+ 263,6
3. Australië/Nw. Zeeland	80	35	85	90	70	70	75	- 6,2	- 11,2
4. Lat. Amerika	110	45	65	240	325	225	190	+ 72,1	+ 192,3
5. M. Oosten/Afrika	205	220	180	230	310	370	595	+ 190,2	+ 230,5
6. Verre Oosten	510	600	525	520	750	835	900	+ 76,5	+ 71,4
Totaal 1 t/m 3	3.060	2.165	2.240	2.355	3.160	3.840	4.275	+ 39,7	+ 90,8
Totaal 4 t/m 6	825	865	770	990	1.385	1.430	1.685	+ 104,2	+ 144,3

a) Incl. Joegoslavië en Turkije.

op heden afspeelde, werd \$ 2 mrd. opgeëist door handelsvergroting met het geïndustrialiseerde Westen. Veilig kan worden aangenomen, dat voor bijna alles van deze vergroting, de drijfveer van het Sowjetblok van economische aard is geweest. (Een uitzondering kan worden gemaakt voor de handel met IJsland en voor de acties die op marktverstoring waren gericht; kwantitatief wordt het totaalbeeld hierdoor echter weinig beïnvloed.) Het is ook niet zozeer deze handelontwikkeling die, afgezien van alle narigheid die het omgaan met staatsmonopolies met zich brengt, in het Westen ongerustheid heeft gewekt. Zij voltrok zich tamelijk geruisloos en voor zover er van emotie sprake was, werden de klachten van onze producenten overstemd door het applaus van onze exporteurs.

Voor de handelsvergroting die mogelijk politiek niet-neutraal was, rest nu nog het bedrag van ruim \$ 0,9 mrd. waarmee de jaarlijkse handelsomzetten met de minder ontwikkelde gebieden sedert 1953 toenamen. De procentuele stijging van 144,3 pCt. is op zich zelf imponerend. Maar zoals opgemerkt bereikte de handel met deze gebieden hiermee toch nog niet geheel de relatieve betekenis van vóór de oorlog (1 pCt. van de wereldhandel). Het totaalbedrag van \$ 1,685 mrd. in 1957 betekende niet meer dan 3,2 pCt. van de totale handel van deze gebieden (vóór de oorlog 4 pCt.) en hoog daar bovendien torenden nog steeds de handelsomzetten met West-Europa en Noord-Amerika/Japan: resp. \$ 25,4 en 17,7 mrd.

Wanneer wij ten slotte onze lens op maximale scherpte instellen, dan blijkt dat de overgrote meerderheid van de minder ontwikkelde gebieden door het communistische handelsoffensief ten naaste bij onberoerd is gebleven. De importen uit het Sowjetblok belopen hoogstens enkele procenten van de totale invoer en de veranderingen die deze percentages in de laatste vijf jaren ondergingen, zijn voor ons van geen betekenis. Maar er zijn een zevental markante uitzonderingen. Van de toeneming van het handelsvolume met alle minder ontwikkelde landen, nam dit zevental meer dan 90 pCt. voor zijn rekening. Het kan nauwelijks verwondering wekken, dat wij hier stuiten op de landen die in de afgelopen jaren veruit het best door het Sowjetblok werden bedeed met handelskredieten, technische bijstand en (voor een deel) wapenleveranties. Deze constatering betekent het einde van onze geruuststellende verkenning van de globale expansie. Het zijn verder de penetraties die onze aandacht gaan opeisen.

De penetraties.

Voor een heldere kijk op het economisch offensief van het Sowjetblok is het nuttig, het begrip „penetraties” te reserveren voor alle acties waarbij de politieke drijfveer duidelijk werkzaam is. Zij zijn gericht op de „zwakste schakels van de kapitalistische keten” en zij zijn het gemakkelijkst te onderkennen in de gevallen van evident oneconomisch optreden. Voorbeelden hiervan zijn de lang aangehouden kredietverleningen en goederenleveranties onder de kostprijs, het kopen van grondstoffen boven de marktprijs, het achteloos accepteren van zachte valuta en de kostbare driehoekshandel waarbij agrarische overschotten werden opgekocht om ze korte tijd later weer te spuien, soms met aanmerkelijk verlies. Andere vormen van dergelijke acties zijn de ogenblikkelijke leveranties aan jonge volken die in plotselinge politieke moeilijkheden zijn geraakt (lieft met het Westen), of de „dumping” op markten waar de rand van de overproduktie is bereikt.

ROTTERDAMSCH E BANK

**VOORLICHTING OP HET
GEBIED VAN DE INTER-
NATIONALE HANDEL EN
HET INTERNATIONALE
BETALINGSVERKEER**

285 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

(Advertentie)

De hier genoemde vormen van penetratie hebben alle een incidenteel karakter. Voor het onthutste Westen kwamen zij als rake klappen aan. Maar het is interessant na te gaan, hoeveel pijn de hand die sloeg hiervan overhield. Zo verspeelde het Sowjetblok, met het doorverkopen van de bewuste agrarische overschotten (soms uitgerekend aan de traditionele afnemers!), de goodwill die het in de „geholpen” landen juist had gekweekt. En met de acties gericht op verstoring van Westeuropese stapelmarkten, haalde het Blok zich het ongenoegen op de hals van de grondstofproducerende landen, die het aan de andere kant van de globe juist bezig was het hof te maken. Als het Blok zijn les heeft geleerd van deze onzachte kennismaking met de finesses van ons kapitalistische produktiestelsel, dan zal het met acties van deze soort wel behoedzamer worden.

De tweede categorie van penetraties — die van een meer continu karakter — is voorlopig veel zorgwekkender. Wij komen hier terecht bij de boven gesignaleerde kleine groep van landen, die sedert 1953 het doelwit zijn van een consequent volgehouden campagne. De handel met deze landen is op alle mogelijke manieren gestimuleerd, met middelen die hierboven aangeduid en elders in dit nummer besproken worden. De exporten naar de betrokken landen zijn sedert 1953 toegenomen met percentages die variëren van 100 tot 5.000 pCt. (een blik op de aanvangsbedragen is wel op zijn plaats!). Hoewel het aandeel in de totale uit- en invoer van deze landen nog klein is (met uitzondering van Egypte en Afghanistan), zodat bijv. het aandeel van West-Europa nog niet of nauwelijks van de campagne te lijden heeft gehad (met uitzondering van Egypte en Syrië), blijft de snelheid waarmee het Sowjetblok zijn posities op deze manier wist uit te breiden verontrustend. Een overzicht van de situatie en de ontwikkeling in de zeven landen waar het hier om gaat, geeft de tabel 3 (waarin Afghanistan niet is opgenomen vanwege het ontbreken van betrouwbare gegevens).

Volledigheidshalve kunnen nog de vier overige landen worden genoemd, waarvoor de statische percentages in 1957 hoog waren: Finland, Joegoslavië, Turkije en Iran. Om verschillende redenen behoren zij echter niet helemaal in de categorie van penetratielanden thuis. Ook Zuid-

TABEL 3.

De handel met het Sowjetblok van de belangrijkste penetratielanden in 1948, 1952/53 en 1957

	Importen uit Sowjetblok (in mln. dollars)			Importen uit Sowjetblok in pCt. van de totale import			Exporten naar Sowjetblok in pCt. van de totale export		
	1948	1953	1957	1948	1953	1957	1948	1952	1957
IJsland	6,0	5,8	27,8	8,6	8,6	26,3	11,8	6,9	33,5
Egypte	63,9	33,9	133,8	8,9	6,5	25,5	12,1	17,5	47,0
Syrië	6,5	7,7	16,2	2,9	2,5	6,3	0,8	1,3	17,3
India	13,8	4,2	79,3	2,4	0,3	4,1	3,4	1,3	4,9
Birma	5,5	0,6	32,6	3,1	0,3	11,0	5,9	0,1	11,8
Indonesië	15,7	4,7	33,4	3,4	0,6	4,2	0,8	1,1	3,6

Amerika verdient nog een enkel woord. Afgezien van een enkele top in bepaalde jaren, kwamen de percentages hier niet uit boven de 4 pCt. De opmerkelijke teruggang van de Sowjethandel met dit gebied (tabel 1) na de sensationele start in de jaren 1953-55, was in hoofdzaak te wijten aan politieke gebeurtenissen in bepaalde landen, o.a. het verdwijnen van Perons staatshandel.

De potentiële ontwikkeling.

Het is moeilijk in te zien hoe de globale expansie, die tot nu toe bescheiden van omvang bleek, in de afzienbare toekomst opvallende proporties zou kunnen aannemen. Het is waar, dat de communistische staatsmonopolies ons op bepaalde punten de loef kunnen afsteken. Het is ook waar, dat het Sowjetblok als geheel sinds kort netto-exporteur is geworden van machinerieën e.d. en in het vervolg in plaats van onze leverancier onze concurrent zal zijn, op de markten van de minder ontwikkelde gebieden. Maar moet deze concurrent, „globaal” gesproken, door het Westen worden gevreesd?

Het Sowjetblok is sedert 1945 dusdanig in zichzelf gekeerd, zowel politiek als economisch, dat er wel zeer frappante factoren aan het werk moeten gaan, wil dit gebied zijn vroegere betekenis in de wereldhandel overtreffen. Het is verder nauwelijks aan te nemen, dat het Blok zijn campagne zo ver zou drijven, dat onnodige economische afhankelijkheid zou ontstaan van gebieden die het niet politiek domineert. En ten slotte toonden de afgelopen jaren ons te veel van zijn commerciële zwakheden — op punten als stiptheid, snelheid, flexibiliteit, service, afwerking en levensduur — om de komende jaren al te somber tegemoet te zien. In vele gevallen stagneert de bilaterale handelsontwikkeling al, omdat het Blok niet de gewenste goederen kan leveren. Minder gewenste goederen worden dan maar ingevoerd, terwille van het betalingsevenwicht. Dit evenwicht kan moeilijk worden verkregen door vermindering van de eigen exporten naar het Sowjetblok, omdat de Westelijke markten geen alternatieve uitlaat bieden. Hiermee is dan tevens het voornaamste punt genoemd, dat ons toch ook op dit gebied tot waakzaamheid verplicht.

Op het gebied van de penetraties liggen de kaarten voor ons slechter; vooral bij de laatst besproken vorm. Het Sowjetblok kan zoals opgemerkt niet over de hele linie en voor onbepaalde tijd met economisch verlies blijven werken. Maar het is wel in staat om bepaalde landen, succesievelijk, te overstelpen met kredieten, ambitieuze ontwikkelingsprojecten, technische adviseurs etc., en hun exporten voor vele jaren te binden (de afbetaling), waardoor hun Westelijke deviezenbronnen opdrogen, met een goede kans deze landen te gelegener tijd binnen zijn machtsfeer te trekken.

De vaart die dit alles zal lopen, is afhankelijk van een groot aantal onbekende factoren. Wat het Sowjetblok betreft kan in de eerste plaats worden gedacht aan de verhouding tussen de technisch-economische groei enerzijds en de toenemende behoeften anderzijds (de zware militaire lasten, de noodzakelijke verhoging van de eigen levensstandaard, de ontwikkeling van Midden- en Oost-Siberië, de nodige kapitaalexport van de Sowjet-Unie naar de Blokpartners die jaarlijks enkele miljarden dollars vergt; naar bevolkingsgetal gemeten heeft het Sowjetblok een derde van de onderontwikkelde gebieden binnenshuis!). Een tweede belangrijke verhouding is die tussen economische en politieke overwegingen: zal de internationale handel in toenemende mate worden gezien als een middel voor versnelde opbouw van het „socialistische kamp” op de lange termijn, of zal het oude autarkie-ideaal al te resistent blijken en zullen, buiten het Blok, plaatselijke politieke successen op de korte termijn aanlokkelijker zijn?

Van de factoren die buiten het Sowjetblok zijn gelegen kunnen er ook twee worden genoemd. Veruit de belangrijkste schijnt de ontwikkeling van de conjunctuur. Er kan nauwelijks twijfel aan bestaan dat, bij een depressie van enige portuur, de campagne van het Sowjetblok pas goed de wind in de zeilen zou krijgen. Dit brengt ons tot de laatste hier te noemen factor: hoe zal het Westen, nu het eenmaal goed is opgeschrikt, op het communistische offensief reageren? Op de penetraties bleef het tot op heden het antwoord schuldig. De marktversturende acties in West-Europa konden niet doeltreffend worden afgeweerd, vanwege het ontbreken van de nodige solidariteit tussen landen en belangengroepen (oerproducenten, verwerkers, handel). In de penetratielanden wisten wij tot op heden nog niet veel beters te doen dan de Sowjetkredieten te beantwoorden met tegenkredieten. Het inzicht — alleen nog maar het inzicht — wint echter veld, dat een heel complex van maatregelen zal moeten worden getroffen, wil het Sowjetblok van zijn meest dankbare aangrijpingspunten in de minder ontwikkelde gebieden worden beroofd. Vormen van economische hulpverlening, op royaler schaal en minder overhaast, zouden daartoe moeten worden aangevuld met regelingen ter stimulering van de particuliere investeringen en ter verzekering van regelde deviezeninkomsten van deze landen, door middel van stabilisatie van grondstoffenmarkten, long term-contracten, vermindering van onze eigen agrarische protectie en in het algemeen het wijder openstellen van onze markten, waarbij op de achtergrond de conjunctuurbeheersing weer opduikt als algemene preconditionie.

Het is al met al geen kleinigheid. Mogelijk zal het economisch offensief van het Sowjetblok de hefboom worden, die een ernstige aanpak van dit alles zal kunnen bewerkstelligen. Is het al te gewaagd te voorspellen dat het bewuste offensief, bij uitblijvende depressie, de daarvoor nodige kracht niet zal ontwikkelen?

*s-Gravenhage.

D. M. RINGNALDA, pol. soc. drs.

Naar aanleiding van een onlangs verschenen Amerikaanse studie, getiteld „Financing Free World Trade with the Sino-Soviet Bloc”, maakt schrijver in dit artikel een aantal opmerkingen over de handel met landen van het Oostblok. Met name wordt aandacht geschonken aan de overwegingen, welke zowel de Westelijke als de communistische landen ertoe brengen bij voorkeur bilaterale handels- en betalingsakkoorden af te sluiten. Voor zover West-Europa betreft, bestrijdt schrijver de conclusie, waartoe de schrijvers van genoemde studie zijn gekomen, nl. dat de communistische landen de bilaterale akkoorden handelspolitiek uitbuiten — de minder-ontwikkelde landen zouden hiervan in de eerste plaats het slachtoffer zijn, doch daarnaast ook tot op zekere hoogte de andere tot het Westen behorende landen — en is het er niet mee eens dat het voor de Westeuropese landen raadzaam zou zijn zo spoedig mogelijk hun bilaterale akkoorden met de Oosteuropese landen te beëindigen. De praktijk, bijv. voor ons land, leert volgens schrijver dat het vraagstuk van de handel tussen West- en Oost-Europa bepaald anders ligt dan in de studie wordt voorgesteld.

De handel met landen van het Oostblok

Onlangs is bij de International Finance Section of the Department of Economics and Sociology, Princeton University in de serie Princeton Studies in International Finance (1958, No. 8) een studie verschenen van de hand van Raymond F. Mikesell en Jack N. Behrman onder de titel „Financing Free World Trade with the Sino-Soviet Bloc”. Deze uitvoerige studie, welke zich geenszins beperkt tot de financiering alleen, doch waarin aan de hand van zeer veel en illustratief feitenmateriaal het gehele complex van de handel met landen van het Oostblok wordt geanalyseerd, geeft de lezer — die alle reden heeft de beide schrijvers dankbaar te zijn voor de wijze waarop zij zich van hun taak hebben gekweten — aanleiding tot overdenking en het maken van enige opmerkingen.

Het feit dat het handelsverkeer tussen de communistische en niet-communistische staten de laatste jaren sterk is toegenomen (van in totaal \$ 3 mrd. in 1953 tot \$ 5,4 mrd. in 1957) schrijven de auteurs o.a. toe aan 1. een stijgende behoefte van Oost-Europa aan grondstoffen en levensmiddelen; 2. een grotere vraag naar consumptiegoederen na de dood van Stalin en 3. beperking van de embargolijst van strategische goederen, welke niet naar de landen van het Oostblok mochten worden geëxporteerd. Zij constateren verder dat vooral de invoer van zware industrie-producten, grondstoffen, brandstoffen en levensmiddelen uit de niet-communistische landen is toegenomen, een constatering welke wel klopt met de ervaring welke men ook hier te lande met de uitvoer naar landen van het Oostblok heeft opgedaan. Voor zover bij die uitvoer sprake was van eindproducten, had men in de regel te doen met transacties van een sterk incidenteel en wisselvallig karakter. In het algemeen bleek het zeer moeilijk, zo niet bijkans onmogelijk, een regelmatige handel met landen van het Oostblok op te bouwen.

De Oost/West-handel vindt voor een groot deel plaats in het kader van bilaterale akkoorden, waarvan er in 1957 niet minder dan 240 bestonden. Vooral in de laatste jaren werden veel van deze verdragen door blok-landen afgesloten met niet-communistische onderontwikkelde staten.

Interessant is het kennis te nemen van de overwegingen, welke de Westelijke landen ertoe brengen bij voorkeur

bilaterale handels- en betalingsakkoorden met blok-landen af te sluiten. De schrijvers onderscheiden hier tussen de motieven der Westeuropese en die der minder-ontwikkelde landen.

Westeuropese landen plegen bilaterale akkoorden met communistische staten in de regel te handhaven omdat zij zekerheid wensen dat de aankopen, welke zij bij Oostblok-landen doen, niet leiden tot het wegtrekken van aan hen verdiende valuta's voor aankopen door blok-landen in derde landen. Bovendien achten zij bilaterale akkoorden noodzakelijk om hun onderhandelingspositie ten opzichte van de communistische staatshandels-organisaties zo sterk mogelijk te maken. Westeuropese landen die erop uit zijn hun exportmarkten uit te breiden, zien in de onderhandelingen over bilaterale akkoorden veelal een middel om zulks te bereiken.

De schrijvers wijzen erop dat Europese regeringen dikwijls onder druk van organisaties uit het bedrijfsleven staan om te onderhandelen over bilaterale akkoorden. De handelscontacten ter weerszijden van het IJzeren Gordijn zijn meestal zeer beperkt, zodat bilaterale onderhandelingen een vrijwel onontbeerlijk instrument kunnen zijn om de handel met de Oostblok-landen nog zoveel mogelijk te bevorderen. Anderzijds moet stellig worden bedacht, dat de communistische landen de belangstelling van het bedrijfsleven in bepaalde gevallen hebben uitgebuit door grote niet te realiseren orders in het vooruitzicht te stellen.

De *minder-ontwikkelde landen* zien volgens de schrijvers in het algemeen in bilaterale akkoorden met Oostblok-landen de volgende voordelen: 1. een stabiele afzet voor hun grondstoffen; 2. mogelijkheid tot verkoop van hun grondstoffen wanneer daarvan op de wereldmarkt een overschot is en wel tegen hoge prijzen (in de overgewaardeerde communistische valuta's) en 3. behoefte aan kredieten en technische hulp.

De auteurs tonen echter aan, dat de minder-ontwikkelde landen in de *praktijk* nog al eens bedrogen uitkomen met deze bilaterale praktijken. Een duidelijk voorbeeld is volgens hen Indonesië, waar Minister Harahap in 1955 er over klaagde, dat het voordeel van de hoge prijzen, die Rusland voor rubber betaalde, niet opweegt tegen de

nadelen, nl. de verplichting tot het kopen van Russische eindprodukten tegen veel te hoge prijzen. Bovendien bracht Rusland de Indonesische rubber (voor lage prijzen) weer op de wereldmarkt, zodat Indonesië daar met zijn eigen rubberverkoop moest concurreren met de via Rusland verkochte rubber. Op deze manier was Indonesië dubbel in het nadeel. Het ontving minder vreemde valuta's en moest bovendien zijn invoer uit de communistische landen te duur betalen.

De *communistische landen* zelf zien in de bilaterale verdragen een middel om hun handel te vergroten en hun onderhandelingspositie t.o.v. zwakkere handelspartners te versterken.

Het vaak genoemde argument, dat een land met een centraal geleide economie zijn invoer en uitvoer van tevoren moet plannen in bilaterale verdragen, wordt door de schrijvers weerlegd. Immers, de aan- en verkoop op de vrije wereldmarkt biedt veelal grotere zekerheid dan de in bilaterale akkoorden gemaakte afspraken. Het werkelijke motief voor het sluiten van bilaterale akkoorden is echter, dat bijv. Rusland zijn onderhandelingspositie vooral t.o.v. zwakkere partners kan versterken. Door het opkopen van grondstoffen als bijv. rubber, katoen en rijst van onderontwikkelde landen en het geven van kredieten en technische hulp, kan men deze landen sterk aan zich binden. Tegelijkertijd wordt dan de debetpositie van de communistische landen gebruikt om bij de onderhandelingen met die onderontwikkelde landen bijzonder hoge prijzen voor de exportprodukten van die communistische landen te bedingen. De bilaterale verhouding wordt door de communistische landen tevens gebruikt om hun politieke invloed uit te breiden: zo werden bijv. tijdens het bewind van een communistische minister in IJsland grote hoeveelheden vis opgekocht door Rusland, terwijl deze aankopen na het aftreden van deze minister plotseling werden stopgezet. Een ander voordeel voor de communistische landen is dat het partnerland in zijn economisch welzijn meer kwetsbaar wordt, naarmate een groter aandeel van zijn buitenlandse handel met communistische staten plaatsvindt.

Bilaterale verhoudingen vereisen in beginsel evenwicht in het handelsverkeer. Komt dit niet vanzelf tot stand, dan zoekt men op andere wijze daarvoor een oplossing. Zo kennen de Oostblok-landen drie soorten regelingen om een zeker multilateralisme te bereiken, namelijk:

1. transfer van tegoeden naar derde landen (zulks met wederzijds goedvinden);
2. de uitdrukkelijke bepaling dat gekochte goederen mogen worden ge-reëxporteerd naar derde landen of dat bilaterale schulden mogen worden voldaan met goederen, betrokken uit derde landen, en
3. planmatige driehoekshandel.

De eerste twee methoden zijn tot nu toe slechts gebruikt om incidentele onevenwichtigheden ongedaan te maken. Alleen de derde methode is — zij het met matig succes — als een continu middel tot het handhaven van een zeker betalings-evenwicht toegepast in het verkeer van Rusland en een aantal andere Oostblokstaten enerzijds en Finland anderzijds.

Door de E.C.E. is enige tijd geleden een plan opgesteld om tegoeden in Oostblok-valuta's onderling te compenseren. Tegen dat plan heeft Engeland bezwaar gemaakt, terwijl het als tegen-oplossing heeft voorgesteld dat alle E.B.U.-landen hun valuta's transferabel zullen maken voor de Oosteuropese landen. Daardoor zouden de E.B.U.-landen

de keus hebben de opbrengst van hun exporten naar communistische landen te gebruiken, hetzij voor aankopen in die communistische landen, hetzij voor aankoop in E.B.U.-landen, zodat de goederen uit de communistische landen volledig concurrerend zouden moeten worden met de Westeuropese goederen.

De schrijvers zijn bij hun studie over de Oost-West-handel tot de conclusie gekomen, dat de communistische landen de bilaterale akkoorden handelspolitiek uitbuiten, waarvan in de eerste plaats de minder-ontwikkelde landen, doch daarnaast ook tot op zekere hoogte de andere tot het Westen behorende landen, het slachtoffer zouden zijn. Men zou dan ook volgens hen tot de conclusie moeten komen dat het bijv. voor de Westeuropese landen raadzaam is zo spoedig mogelijk hun bilaterale akkoorden met de Oosteuropese landen te beëindigen.

Het is m.i. zeer de vraag, of wat dat laatste punt betreft, de auteurs het wel bij het rechte eind hebben. Het gevaar voor handelspolitieke uitbuiting lijkt in Westerse landen, die in allerlei opzichten veel minder afhankelijk zijn van de handel met communistische staten en bovendien een vrije particuliere handel hebben, niet aanwezig. De handelaar zal zich immers niet laten verleiden om hoge prijzen voor Oostblok-produkten te betalen, omdat de bilaterale rekening van het Oosteuropese land met zijn eigen land op zeker ogenblik debet staat. Heel andere overwegingen spelen bij de handel een rol, namelijk of het Oostblok-land goederen aanbiedt welke naar prijs en kwaliteit aantrekkelijk zijn. Men ziet dan ook in de praktijk nu hier te lande eerder precies het omgekeerde geschieden van hetgeen de auteurs zozeer vrezen, en wel dat menigmaal uit communistische landen goederen worden aangeboden, welke in prijs zo laag liggen, dat daardoor een ernstig gevaar ontstaat voor de eigen nationale industrie.

Het vraagstuk van de handel tussen West- en Oost-Europa ligt dan ook o.i. bepaald anders dan de schrijvers dit voorstellen. Het gaat bij ons om de dubbele vraag: „Hoe enerzijds kan worden bereikt dat de Oostblok-landen afnemers worden van een bredere range van industriële en agrarische artikelen en hoe anderzijds kan worden bereikt dat de invoer uit het Oostblok geschiedt tegen prijzen welke naar Westelijke maatstaven verantwoord zijn en dus niet ondermijnend werken”. Het is duidelijk, dat, gezien het ontbreken van een kostencalculatie naar Westers model, het in Oost-Europa gebruikelijke systeem van staats-handel en gezien ook de politieke inslag, welke het economisch handelen in de Oostblok-landen beheerst en waarvan de schrijvers zulke duidelijke voorbeelden geven, de Oost/West-handel een terrein is met vele voetangels en klemmen. Juist in de vorm van bilaterale verdragen, waarbij het Westen kans heeft ook zijn eigen onderhandelingspositie zo sterk mogelijk te maken, kan o.i. dan ook het beste worden nagestreefd wat het doel van elk handelsverkeer behoort te zijn: een bevrediging gevende export tegenover een onder redelijke voorwaarden plaatsvindende invoer.

's-Gravenhage.

Dr. E. D. DE MEESTER.

Leeft met Uw tijd mee!

Leest de „E.-S.B.”

Schrijver gaat allereerst na wat de Sowjet-Unie tot dusver heeft bereikt en wat de inspanningen voor de bevolking hebben opgeleverd. Vervolgens tracht hij de vraag te beantwoorden, of de bereikte resultaten uniek moeten worden genoemd. Ten slotte worden enkele verwachtingen omtrent de toekomstige ontwikkeling uitgesproken: de industriële produktie per hoofd in de Sowjet-Unie, momenteel ca. 30 pCt. van het Amerikaanse en ca. 60 pCt. van het Westeuropese niveau bedragend, zal in 1965 tot resp. 40 à 45 en 80 pCt. zijn toegenomen; de landbouwuitkomsten zullen hiervan niet ver afwijken. De levensstandaard zal ook in 1965 nog in geen verhouding staan tot hetgeen in de Verenigde Staten en in West-Europa zal worden gerealiseerd. De uitspraak, dat de U.S.S.R. tegen 1970 de eerste plaats in de wereld zal innemen, zowel wat de absolute omvang van de produktie als wat de produktie per hoofd betreft, lijkt schrijver nogal overdreven. Overigens zal tegen 1970 het produktieniveau van de Sowjet-Unie dat van West-Europa — bij voortzetting van de huidige trends — z.i. zeer dicht naderen.

De economische expansie van de Sowjet-Unie in verhouding tot de ontwikkeling in de Westelijke wereld

1. Inleiding.

Reeds jaren staat de economische expansie van de Sowjet-Unie in het middelpunt van de belangstelling. En met reden. De Sowjet-Unie is het eerste onderontwikkelde land geweest, dat bewust een poging heeft ondernomen zich in de kortst mogelijke tijd tot een moderne industriële staat te ontwikkelen. Het Russische experiment wordt dan ook zeer nauwlettend in de huidige onderontwikkelde landen gevolgd en afgemeten tegen de prestaties van het Westen.

Anderzijds voelen de Westerse landen zich — behalve militair —, in steeds toenemende mate, economisch in hun bestaan bedreigd. Meer dan een eeuw is het Westen de onbetwistbare leverancier van hoogwaardige industriële produkten geweest, waartegenover de overige landen de rol van grondstoffenleverancier toebedeeld kregen. Nu is dus een voormalig onderontwikkelde land bezig uit te groeien tot een concurrent op een terrein, waar het Westen zich tot nu toe oppermachtig heeft gevoeld.

Een complicatie bij dit alles is, dat deze new-comer zich niet heeft ontwikkeld volgens de traditionele „kapitalistische” lijnen, doch — een streep trekkend door het verleden — volgens nieuwe „communistische” of zo men wil „staatskapitalistische” lijnen. Het gevolg hiervan is dat deze concurrentie van twee blokken ook als een vuurproef tussen verschillende economische systemen en zelfs tussen wereldbeschouwingen wordt gevoeld. Een ander gevolg is ook, dat deze nieuwe economische wereldmacht zich nooit via de lijnen van de internationale arbeidsverdeling zal inpassen in het netwerk dat de nu bestaande wereldhandel vormt.

Wij hebben getracht in het navolgende artikel enige aspecten van de Russische expansie te behandelen. De kennis in het Westen omtrent het Russische experiment is echter betrekkelijk fragmentarisch en gering. In Rusland is namelijk alles, ook de statistiek, onderworpen aan het ene grote doel van de wereldheerschappij. De statistiek heeft derhalve een sterk propagandistische inslag.

Toch kan wel een zeker beeld worden verkregen. Uitgaande van de situatie in 1913 (par. 2) zal eerst worden

nagegaan, wat de resultaten zijn geweest van de immense inspanningen, die Rusland zich heeft getroost en welke met zoveel bloed en tranen gepaard zijn gegaan (par. 3). Tevens zal worden besproken wat de inspanningen op dit moment voor Ruslands bevolking hebben opgeleverd (par. 4). Vervolgens zal getracht worden de vraag te beantwoorden of Ruslands resultaten inderdaad uniek zijn (par. 5). Ten slotte zullen in de laatste paragraaf de verwachtingen omtrent de toekomst worden nagegaan (par. 6).

2. De situatie in 1913.

Rusland was in 1913 een typisch agrarisch land. De meest primaire behoefte van de mens is zijn voeding. Pas wanneer een land zich meer ontwikkelt komen andere behoeften aan bod, welke voornamelijk in de industriële sfeer liggen. Men kan derhalve de mate van ontwikkeling van een land vrij redelijk afmeten aan het percentage van de bevolking, dat in de landbouw werkzaam is, of — hetgeen vrijwel op hetzelfde neerkomt — aan het percentage van de bevolking dat op het platteland woont¹⁾. De situatie in 1913 wordt derhalve voldoende gekenschetst door het feit dat 83 pCt. van de Russische bevolking op het platteland woonde.

Onderontwikkelde landen zijn in hoge mate statisch. De situatie kan eeuwen lang dezelfde blijven, omdat men er zich als het ware in een vicieuze cirkel bevindt: de landbouwende bevolking is arm en bespaart weinig. Eventuele besparingen kunnen zich ook nergens op richten, want er is geen industrie en daarom komt er dus ook geen industrie op enigszins grotere schaal. In Rusland is nu de prestatie verricht deze vicieuze cirkel te doorbreken. Doch ten koste van enorme offers. Rusland kon na de eerste wereldoorlog niet, zoals nu de meeste onderontwikkelde landen, beschikken over buitenlandse hulp. Het moest de

¹⁾ Het is natuurlijk mogelijk dat er een zodanig verkeer met het buitenland bestaat dat door middel van ruil toch een hoge mate van behoeftebevrediging kan plaatsvinden bij een uitsluitend landbouwende en grondstoffen voortbrengende bevolking. In de meeste gevallen heeft deze mogelijkheid echter slechts een theoretische waarde, vooral bij grotere landen.

benodigde besparingen zelf opbrengen. De consumptie werd derhalve, gemeten als percentage van het nationale inkomen, omlaag geschroefd. In paragraaf 4 zal hier nader op 'worden teruggekomen.

De gehele economische en maatschappelijke ontwikkeling werd „planmatig” opgezet. De techniek van „planning” moest echter nog worden geleerd. Deze droeg dan ook in hoge mate een experimenteel karakter. Zelfs nu — 40 jaar na de revolutie — kan men nog dit zelfde experimentele karakter in de Russische maatschappij onderkennen. Iedere ontwikkeling stelt de Russische planmaatschappij als het ware voor nieuwe problemen en telkens kan men dan ook kennis nemen van nieuwe koerswijzigingen die vaak een zeer scherp karakter dragen. Deze sterke koerswijzigingen zijn overigens mogelijk doordat de Staat betrekkelijk weinig rekening behoeft te houden met de publieke opinie in de ruimste zin van het woord.

3. Wat heeft de Sowjet-Unie in de afgelopen 40 jaren bereikt?

Aangezien de grootste resultaten in het vlak der industriële produktie liggen, zal deze het eerst aan de orde worden gesteld.

Industrie.

Inderdaad heeft de Sowjet-Unie op *industriële gebied* grote prestaties verricht. Doch zo groot als zij worden geclaimd zijn zij stellig niet. De gepubliceerde produktie-index heeft steeds een sterk tendentieuze inslag gehad. Op de bezwaren, die vooral een index-technisch karakter dragen, zal echter niet nader worden ingegaan. Hierna zullen voornamelijk de Westerse herberekeningen worden gehanteerd.

Om evenwel te laten zien, welke afmetingen de verschillen tussen de officiële cijfers en de herberekeningen aannemen, zij genoeg te vermelden, dat de officiële index van de totale industrie voor 1950 (1928 = 100) 1.119 bedraagt, doch de herberekeningen op 470 à 545 uitkomen.

Ondertussen is een vervijfvoudiging in 22 jaren (hetgeen een gemiddelde stijging van $7\frac{1}{2}$ à 8 pCt. 's jaars betekent) zeker een enorme prestatie te noemen, waartegenover de Westerse landen in dezelfde periode hooguit een verdubbeling hebben laten zien.

De statistisch-technische bezwaren tegen de officiële produktie-indices van de U.S.S.R. zijn in de loop der jaren wel geringer geworden. De herberekende stijging van 70 pCt. voor de periode 1950-1955 wijkt dan ook niet zo veel van het officiële cijfer van 85 pCt. af. Ondertussen betekent dit toch een gemiddelde jaarlijkse stijging van ca. 11 pCt. Ten opzichte van de stijging die in de voorafgaande 22 jaar werd bereikt — nl. gemiddeld $7\frac{1}{2}$ à 8 pCt. per jaar — betekent dit inderdaad een aanzienlijke toeneming. Men bedenke echter dat in de periode die daaraan vooraf ging de grote verwoestingen van de wereldoorlog vielen en dat de geforceerde industrialisatie nu vruchten begint af te werpen.

De opbouw van de produktiestijging is door een Westerse blik bezien zeer onevenwichtig te noemen. Een zekere redelijkheid kan hieraan evenwel toch niet worden ontzegd. Waar de produktie van industriële consumptiegoederen in de periode 1928-1950 „slechts” verdubbelde, steeg de produktie van kapitaalgoederen tot het bijna negenvoudige. Dit houdt uiteraard verband met de noodzaak tot industrialisatie.

Hoe groot is nu Ruslands industriële produktie ten opzichte van de produktie in de Westelijke landen? Deze vraag is moeilijk te beantwoorden, omdat de richting van de produktie zo totaal verschillend is. Zo bedraagt de Russische produktie van machines reeds 85 pCt. van de Amerikaanse, terwijl hiertegenover de Russische auto- produktie bijv. slechts een te verwaarlozen fractie is van de Amerikaanse. Beter is het daarom voor de metaalindustrie de totale staalproduktie te nemen, welke in Rusland ongeveer de helft van de Amerikaanse bedraagt. De percentages die de overige bedrijfstakken laten zien, liggen over het algemeen lager. Dit is begrijpelijk, gezien de nadruk welke op de investeringssector valt. Een cijfer van 35 à 40 pCt., hetgeen is berekend voor de totale Russische industriële produktie, is daarom zeker wel acceptabel.

Schakelt men het verschil in bevolkingsgrootte uit (Rusland 200 mln., de Verenigde Staten 160 mln.) dan komt men tot een percentage van ca. 30 voor de industriële produktie per hoofd van de bevolking. Er kan bovendien worden aangenomen, dat het verschil in produktie per arbeider in dezelfde orde van grootte valt. Bovendien zij bedacht, dat de arbeidsduur van de Amerikaanse arbeider 15 à 20 pCt. lager ligt dan die van de Russische. De produktie per hoofd in West-Europa kan op ca. 50 à 60 pCt. van het Amerikaanse niveau worden geschat. De afstand tussen Rusland en West-Europa is derhalve veel geringer. Toch bedraagt de produktie per hoofd in West-Europa nog ca. 75 pCt. meer dan in Rusland.

Ondanks de bereikte resultaten op *industriële gebied* steekt de produktiviteit dus nog maar pover af tegen de cijfers van het Westen. Trouwens, de vooruitgang op dit gebied was in het verleden niet erg imposant. De produktiviteit in de industrie (grote bedrijven) steeg in de periode 1928-1950 slechts met 100 pCt., d.i. met ruim 3 pCt. per jaar. Eerst na 1950 nam de toeneming der produktiviteit inderdaad grote vormen aan, nl. gemiddeld 6 pCt. per jaar, doch hierover later.

De Sowjet-Unie heeft zich vooral geworpen op een geforceerde industrialisatie. De nadruk op de industrie was zó sterk, dat welhaast alle overige sectoren grote verwaarlozingen te zien hebben gegeven.

Woningbouw.

Een schrijnend voorbeeld hiervan is wel de *woningbouw*. Uiteraard brengt industrialisatie een zekere mate van urbanisatie met zich. De stedelijke bevolking steeg van 1926 tot 1955 van 26 mln. tot niet minder dan 85 mln. De woningbouw heeft deze enorme stijging niet bij kunnen houden. Het gevolg is dat, volgens Russische officiële cijfers, het aantal m² woonruimte per stadsbewoner in deze periode is gedaald van 8,3 tot 7,6! De toestand is in werkelijkheid — naar algemeen wordt aangenomen — veel ernstiger. Doch ook uitgaande van de officiële cijfers komt men tot een beschikbare woonruimte per stadsbewoner, welke momenteel slechts één zesde bedraagt van het overeenkomstige cijfer in de Verenigde Staten.

Landbouw.

De *landbouwsector* heeft vooral gefungeerd als „leverancier van arbeidskrachten” voor de expanderende industrie. Aangezien in hoge mate statistiekvervalsing is gepleegd, kunnen geen betrouwbare cijfers worden gegeven. Eerst de laatste jaren schijnt hier verandering in te zijn gekomen, doch vergelijkbare cijfers van vorige jaren zijn niet gepubliceerd.

Globaal gesproken kan wel worden gezegd dat de produktie gedurende de gehele periode tot 1955 niet is gestegen. De veestapel is zelfs gedaald. In feite was een stijging van de landbouwproduktie ook niet de bedoeling. Men kan stellen dat het voornaamste doel was, de agrarische produktie te handhaven bij een sterk verminderende agrarische bevolking. Als zodanig is de landbouwpolitiek wel „geslaagd”. De agrarische bevolking daalde nl. ondanks de bevolkingsgroei tussen 1913 en 1955 (nl. van 160 mln. tot 200 mln.) van ca. 110 mln. tot ca. 80 mln.

Ondanks deze drastische vermindering staat de huidige aangewende hoeveelheid agrarische arbeid in geen verhouding tot hetgeen de Westerse landen laten zien. Waar bijv. in Rusland tegenover iedere agrarische werker 10 gezaaide acres aanwezig zijn, bedraagt dit aantal in de Verenigde Staten niet minder dan 60. Geen wonder dan ook dat — theoretisch althans — nog steeds van een schier onuitputtelijk arbeidsreservoir kan worden gesproken. Van de totale Russische bevolking werkt nog altijd 40 pCt. in de landbouw, terwijl in de ontwikkelde Westerse landen een percentage van rond 10 normaal is.

Hoe moeilijk het echter is om op voldoende schaal de noodzakelijke omschakeling van landbouw naar industrie te bewerkstelligen en daarbij de nu eveneens noodzakelijk geachte verhoging van de landbouwproduktie niet uit het oog te verliezen (men denke aan de befaamde plannen tot bebouwing van de maagdelijke Siberische gebieden) wordt wel bewezen door het feit, dat ondanks de nog grote agrarische bevolking, op zeer grote schaal in de grote steden (gehuwde) vrouwen in het produktieproces werden ingeschakeld. Zo werken in de industrie per 100 arbeiders niet minder dan 45 vrouwen. In de dienstensector (zoals handel, onderwijs, gezondheid, administratie) variëren de percentages vrouwen zelfs van ca. 50 tot 85.

Diensten.

Over de dienstensector valt niet veel te vertellen; ook dáár is sprake van zeer grote onevenwichtigheden. Is bijv. het aantal medici in Rusland per 100.000 inwoners zelfs 120 pCt. van het aantal in de Verenigde Staten (hoewel het kwalitatieve niveau in veel gevallen lager is), het aantal tandartsen bedraagt, eveneens per 100.000 inwoners, maar ca. 20 pCt. van het overeenkomstige Amerikaanse cijfer.

Men kan wel stellen dat zeker ook de dienstensector sterk is achtergebleven bij de ontwikkeling van de industrie. (Eén uitzondering wellicht: de overheidssector. Geen wonder dan ook dat telkenmale grootscheepse maatregelen worden aangekondigd om het aantal ambtenaren te verminderen).

De verwaarlozing van de sectoren buiten de industrie heeft ten gevolge gehad, dat het nationaal inkomen in het geheel niet zo exceptioneel is gestegen als de industriële resultaten suggereren. Zagen wij hierboven een stijging van de industriële produktie in de periode 1928-1950 met rond 400 pCt. het nationaal inkomen is, op Westerse wijze berekend, in dezelfde periode slechts met 120 à 140 pCt. gestegen of wel met ca. 3½ à 4 pCt. per jaar. Per hoofd der bevolking derhalve een stijging van ca. 2 à 2½ pCt. per jaar.

Hierbij moet echter rekening worden gehouden met het feit, dat in deze periode sprake was van een aanloopperiode en een wereldoorlog. De resultaten van 1950 — wanneer de vermelde industrialisatie haar vruchten begint af te werpen — zijn dan ook veel hoger. Men mag wel stellen dat de officiële claim dat het nationaal inkomen na 1950 jaar-

lijks met ca. 10 pCt. is gestegen, niet op grote schaal is overdreven. Westerse berekeningen komen uit op 8 à 9 pCt., of wel 6½ à 7½ pCt. per hoofd der bevolking.

4. Wat heeft de inspanning van de Sowjet-Unie opgeleverd voor zijn bevolking?

Zoals vanzelf spreekt zijn de behaalde resultaten gepaard gegaan met zeer zware investeringen. De consumptie is dan ook in relatieve zin sterk gedaald. Doch te vernemen, dat de totale consumptie van 1928 tot 1952/53 met slechts 30 pCt. is gestegen, bij een bevolkingsstijging van ca. 40 pCt., is ronduit ontstellend. Ook berekeningen van het reële loonpeil leiden tot een daling, nl. in 1955 tot een niveau van ca. 75 pCt. van 1928.

Deze cijfers verbergen intussen dat de laatste jaren wel een stijging is opgetreden. In de vooroorlogse periode 1928-1940 is nl. een regelmatige daling van het reële loonpeil opgetreden en wel tot ca. 50 pCt.; na de oorlog is een herstel gevolgd tot 75 pCt. in 1955. Geen wonder dat Stalins opvolgers een verdere verwaarlozing van de consumptie onverantwoord achten.

Welk aandeel van het nationaal inkomen de consumptie in beslag neemt is niet exact bekend. Het prijssysteem in Rusland — de investeringen worden gesubsidieerd en de consumptiegoederen zwaar belast — vormt hierbij het struikelblok. Toch kan aan de hand van een tweetal geheel verschillende berekeningen worden aangetoond, dat dit aandeel slechts ca. 35 pCt. van het nationaal inkomen bedraagt.

Het is niet gewaagd te veronderstellen, dat de consumptie in 1928 rond 85 pCt. van het nationale inkomen bedroeg. Voorts weten wij dat in de periode 1928-1955 het nationaal inkomen tot rond 330 pCt. en de totale consumptie tot rond 130 pCt. steeg. Dit leidt tot de volgende berekening:

	1928	1955
Consumptie	85	110
Rest (invest., overheid)	15	220
Totaal	100	330

Een aanwijzing dat het hoge stijgingspercentage van de rest niet onrealistisch is, wordt gevonden in het feit, dat geschat wordt, dat de investeringen in de periode van 1929-1950 ruim vertienvoudigd zijn.

Uit een vergelijking van de koopkracht per tijdseenheid (d.i. hoeveel minuten, uren of dagen een arbeider moet werken om bepaalde artikelen te kopen) van de gemiddelde Amerikaanse en Russische arbeider, alsmede uit hetgeen bekend is over absolute produktiecijfers, kan worden afgeleid, dat het consumptieniveau per hoofd in Rusland nauwelijks 1/5 bedraagt van dat in Amerika. Rekening houdend met het verschil in grootte der bevolking bedraagt de totale consumptie ongeveer één kwart van de Amerikaanse. Dit cijfer combinerend met de Amerikaanse opbouw van het nationaal inkomen en met het feit dat het totale Russische nationaal inkomen rond 40 pCt. van het Amerikaanse cijfer bedraagt, geeft:

	Rusland	Ver. Staten
Consumptie	15	64
Rest (invest., overheid)	25	36
	40	100

De Westeuropese consumptieniveaus bedragen ca. 55

van het Amerikaanse. Hieruit kan worden afgeleid, dat in West-Europa de consumptie per hoofd ca. $2\frac{3}{4}$ -maal zo groot is als in Rusland.

5. Zijn de resultaten van de Sowjet-Unie uniek?

Deze vraag heeft steeds in het middelpunt van de belangstelling gestaan. Hieruit zou men immers kunnen afleiden of het communistische systeem, van economisch standpunt gezien, superieur is aan het kapitalistische systeem. Laten wij deze kwestie op verschillende wijzen bezien. Wij zullen ons hierbij beperken tot de industrie, aangezien wij reeds gezien hebben dat de overige resultaten in het geheel niet „uniek” zijn.

Haalt de U.S.S.R. zijn achterstand in?

Men kan zich in de eerste plaats afvragen of Rusland en dan speciaal op industrieel gebied erin geslaagd is een gedeelte van zijn achterstand, die het had op de Westerse wereld, weg te werken. Ter beantwoording van deze vraag heeft G. W. Nutter voor een aantal industrieën nagegaan hoeveel jaren tevoren Amerika een zelfde produktie en een zelfde produktiviteit realiseerde als Rusland in 1913, 1937 en 1955. De verbazingwekkende uitkomst is dat in het algemeen de achterstand, die Rusland had, zelfs nog is vergroot!

Achterstand in aantal jaren
(mediaan van 37 industrieën)

	1913	1937	1955
Produktie	28	36	35
Produktie per arbeider	43	53	56

Na 42 jaar is de achterstand derhalve nog 7 à 13 jaar toegenomen. Bij nader inzien is hier echter wel iets op af te dingen. Allereerst is 1937 met 1913 vergeleken. De Russische industrialisatie kwam echter eerst na 1928 goed op gang. Men zou derhalve beter de vergelijking voor de jaren 1928, 1937 en 1955 kunnen doorvoeren. Houden wij rekening met het feit dat de produktie in Rusland enige tientallen procenten boven het niveau van 1913 lag dan zou men voor de genoemde jaren wellicht voor de produktie resp. produktie per arbeider de volgende resultaten mogen aannemen: 40, 36, 35 en 50, 53, 56.

Bovendien mag niet uit het oog worden verloren, dat tussen 1940 en 1946 als gevolg van de oorlog de Russische produktie met bijna 30 pCt. daalde, doch de produktie van de Verenigde Staten met bijna 40 pCt. steeg! Zonder oorlog zou de achterstand nu zeker 8 jaar geringer zijn geweest.

Aan de andere kant moet worden bedacht, dat in Rusland in de afgelopen 40 jaren de arbeidstijd ongeveer gelijk is gebleven, of zelfs enigszins is toegenomen, doch dat in de corresponderende periode van Amerika (derhalve ca. 40 jaren geleden, of ruwweg van 1880 tot 1920) de wekelijkse arbeidsduur met circa 18 pCt. is gedaald.

Geraamd wordt, dat wanneer het vijfjarenplan van 1955-1960 is vervuld, de achterstand in jaren bij de produktie van de beschouwde produkten tot 20 jaren zal zijn verminderd. De daling van de achterstand bij de produktiviteit in 1960 zal minder spectaculair zijn, nl. slechts met 8 jaar t.o.v. de stand in 1955. De dan resterende achterstand van 48 jaren kan bovendien als nog zeer aanzienlijk worden gekenschetst.

Het grote verschil in achterstand bij produktie en produktiviteit weerspiegelt een merkwaardige ontwikkeling

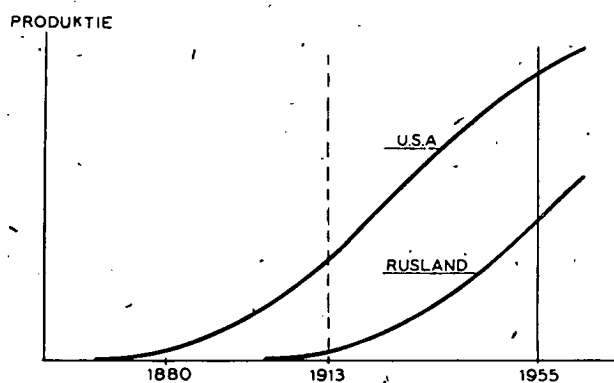
in de U.S.S.R. Men heeft daar namelijk coûte que coûte de produktie gestimuleerd, zonder te letten op de hoeveelheid arbeid die dit met zich bracht. We hebben immers gezien, dat de Russische machthebbers uit een vrijwel onuitputtelijk arbeidsreservoir konden putten, nl. de arbeidskrachten op het platteland en de vrouwenarbeid. Wij zullen hierna nog op de kwestie van de arbeid terugkomen.

Een tweede punt, dat Nutter heeft onderzocht, is het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage en daarmee samenhangende de verhouding tussen de produktie in Rusland en in de Verenigde Staten. Hieronder zijn resultaten voor 31 industrieën in de vorm van frequentieverdelingen weergegeven.

Jaarlijkse groeipercentage 1913-1955	Produktie Rusland produktie Ver. Staten			
	Rusland	Ver. Staten		
<0	6	0-20	21	4
0-<2	1	20-40	5	7
2-<4	11	40-60	5	8
4-<6	10	60-80		6
6-<8	3	80-100		3
>8	6	> 100		3

Het blijkt derhalve dat in het algemeen de jaarlijkse groeipercentages in dezelfde periode 1913-1955 in Rusland veel hoger lagen dan in de Verenigde Staten en dat als gevolg hiervan Ruslands produktie ten opzichte van de Amerikaanse produktie sterk is toegenomen.

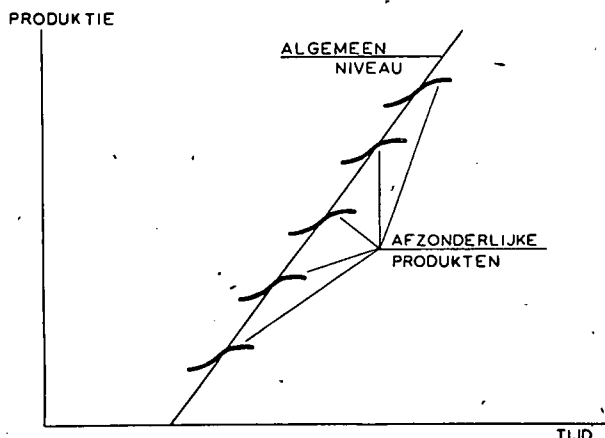
Hoe zijn Nutters resultaten — enerzijds in Rusland en nog toegenomen achterstand en anderzijds een sterk gestegen produktie ten opzichte van die in de Verenigde Staten — eigenlijk met elkaar te rijmen? Men bedenke, dat welhaast iedere produktie min of meer een groeicurve vertoont. Indien wij nu naast elkaar twee identieke groeicurven tekenen met een tijdsafstand van ca. 35 jaren, dan krijgen wij het volgende beeld:

Horizontaal blijft de afstand tussen beide curven 35 jaren, doch de verhouding van Ruslands produktie tot de produktie van de Verenigde Staten neemt van een fractie in 1913 toe tot ongeveer 50 pCt. in 1955.

Bovenstaande grafiek suggereert dat de Russische industriële produktie, evenals de Amerikaanse, als gevolg van verschillende oorzaken, zal affluwen. Mag dit inderdaad worden verwacht? Bij de beantwoording van deze vraag moet onderscheid worden gemaakt tussen de ontwikkeling van een bepaald produkt en van de totale produktie. Wat waar is voor een bepaald produkt, behoeft immers in het geheel niet waar te zijn voor de totale produktie. Indien namelijk

de groei van een bepaalde produktie afvlakt omdat deze in een meer „volwassen” stadium komt kunnen de produktieve krachten zich „onverflauwd” op een ander produkt werpen, hetgeen in onderstaande grafiek wordt weergegeven.

In feite heeft zich dit ook hier afgespeeld. De produkten, die Nutter heeft gezien, zijn alle „traditionele” produkten, als metalen en metaalprodukten (geen aluminium), verschillende vormen van energie, voedingsmiddelen, textiel enz. Doch geen nieuwere produkten, zoals plastics, welke in Amerika de laatste decennia een stormachtige ontwikkeling hebben laten zien. En het is bekend, dat juist op die gebieden Rusland een nieuwe achterstand oploopt. Niet voor niets heeft Chroestsjov onlangs een krachtige bevordering van de chemische industrie aangekondigd:

Verhouding arbeid-arbeidsproductiviteit.

Zoals bekend kan men de produktie uit een tweetal elementen opgebouwd denken, nl. het aantal arbeiders en de produktie per arbeider. De produktie per arbeider hangt weer samen met de welvaart, die per hoofd van de bevolking wordt gemeten. Vandaar dat men er steeds naar streeft bij een produktievermeerdering een relatief zeer hoge procentuele vermeerdering van de produktie per man te verkrijgen en daarmee gepaard gaande een zo laag mogelijk „offer” in de vorm van een stijging van de hoeveelheid arbeid.

Een tweede gezichtspunt, van waaruit men Ruslands prestaties zou kunnen benaderen, is derhalve of Rusland er in geslaagd is een verhoudingsgewijs — nl. in verhouding tot zijn totale (industriële) produktie — grote stijging van de produktie per man te verkrijgen.

De verhouding tussen de toenemingen van produktiviteit en aantal arbeiders is nu als volgt geweest:

	1932 1928 = 100	1950 1940 = 100	1955 1950 = 100
toeneming produktiviteit	— 14	17	44 (32)
toeneming aantal arbeiders	100	28	29
verhouding	—	0,6 : 1	1,5 (1,1) : 1

Voor de perioden 1928-1932 en 1940-1950 is uitgegaan van Westerse cijfers voor de produktie. Voor 1950-1955 is zowel het officiële Russische cijfer gebezigd als een Westerse berekening. Uit de tabel blijkt dat de verhouding tussen arbeidstoename en produktiviteitstoename steeds beter is geworden. Na de oorlog zien wij op basis van de officiële Russische gegevens een verhouding van 1,5 : 1, die, wanneer zij gecorrigeerd wordt naar Westerse opvattingen, daalt tot 1,1 : 1.

Ondanks het feit dat er een regelmatige verbetering valt

waar te nemen, stak in de periode 1950/55 het resultaat toch nog af tegen hetgeen in het Westen gebruikelijk is, nl. 1,5 à 2 : 1.

Voor de jaren 1956 en 1957 zijn slechts Russische gegevens beschikbaar. Deze claimen een resultaat van ruim 2 : 1. Zelfs wanneer deze cijfers door Westerse bril zullen worden gezien, valt toch een resultaat te verwachten dat vergeleken kan worden met Westerse ervaringen.

De verhouding tussen arbeid en produktiviteit staat onder invloed van efficiency en aangewende hoeveelheid kapitaal. Hoe meer efficiency en kapitaal per eenheid produkt hoe groter het verhoudingsgetal zal zijn. Achter bovenstaande cijfers ligt derhalve een belangrijke ontwikkeling op deze twee gebieden. In de eerste jaren werd vóór alles de produktie opgevoerd, zonder dat veel aandacht aan de efficiency werd besteed, terwijl uiteraard het gebrek aan kapitaal evident was. Men kon hierbij, zoals reeds eerder werd opgemerkt, putten uit het vrijwel onuitputtelijke reservoir, dat de agrarische sector vormde. Gaandeweg zijn hier echter veranderingen in gekomen, vooral ook onder invloed van het feit dat speciaal de produktiemiddelenindustrie is gestimuleerd.

De drang naar méér produktie heeft ondertussen een merkwaardig gevolg gehad. Het blijkt dat het aantal arbeiders in verhouding tot het overige personeel, in tegenstelling tot hetgeen het Westen laat zien, nog enigszins is toegenomen. Een dergelijke ontwikkeling gaat in tegen het feit, dat, in totaal gezien, de bevolking steeds beter onderwijs ontvangt en men zich daardoor eerder tot de hoger gekwalificeerde indirecte arbeid dan tot de lager gekwalificeerde directe arbeid richt.

De gevolgen zijn de laatste jaren in de Sowjet-Unie, blijkens de berichten, dan ook niet uitgebleven. De afgestudeerde jeugd toont zich steeds minder geneigd tot fabrieksarbeid en er is zelfs een zekere jeugdwerkloosheid ontstaan. Ook dat probleem tracht Chroestsjov thans door onderwijsvernieuwing (welke welhaast de vorm aanneemt van een soort arbeidsdienstplicht voor scholieren) grootscheeps aan te pakken.

De verhouding tussen werkelijk aangewende arbeid en de produktie per man is de Russische leiding bij voortdurende tegengevallen. Steeds weer bleek dat de werkelijkheid een ongunstiger verhouding liet zien dan in de vijfjarenplannen was verondersteld. Dit geldt niet alleen voor de vóóroorlogse jaren, doch ook voor de na-oorlogse tijd. Zo werd voor de periode 1950-1955, naar Russische definities, een verhouding van de stijgingen van produktiviteit en aantal arbeiders geraamd van niet minder dan ca. 4 : 1, terwijl 1,5 : 1 werd gerealiseerd. Voor 1957 zijn de corresponderende cijfers 2,9 : 1 en 2,2 : 1.

De conclusie die uit het bovenstaande getrokken mag worden, is, dat men de inderdaad indrukwekkende industriële produktiestijging die het verleden heeft laten zien, alleen heeft kunnen realiseren met inzetten van een maximum aan arbeidskrachten. Hierbij heeft men vooral uit twee bronnen geput, nl. de agrarische sector en de sector der gehuwde vrouwen. Het allerjongste verleden laat evenwel waarschijnlijk een verbetering zien. Deze verbetering zal intussen wel verband houden met het feit dat nu zoveel „sluimerende” produktiviteitsreserves aanwezig zijn.

De vraag moet derhalve onder ogen worden gezien of aan deze „onuitputtelijke reserves” nu geen einde is gekomen.

De „capital-output ratio”.

Een derde criterium (hetwelk uiteraard met het tweede samenhangt) is de „capital-output ratio”, met name of men er in geslaagd is met een minimum aan kapitaalverbruik een maximum aan produktie te verkrijgen. Helaas zijn geen voldoende cijfers aanwezig om hier diep op in te gaan. De beschikbare cijfers doen evenwel geen overmatige resultaten vermoeden. Integendeel, in de periode 1928-1950 namen de investeringen gemiddeld met niet minder dan 40 pCt. per jaar toe. De investeringen in de industrie stegen procentueel wellicht zelfs nog meer, doch de industriële produktie steeg „slechts” met $7\frac{1}{2}$ à 8 pCt.

Berekend is ²⁾, dat, wanneer de investeringsquote van 10 pCt. tot 20 pCt. wordt verhoogd en dus de consumptie wordt verlaagd, men, bij een kapitaalcoëfficiënt van 3, reeds na 5 jaren een verbruik verkrijgt dat hoger is, dan zonder dit aanvankelijke offer zou zijn verkregen. Het zou in verband hiermede interessant zijn na te gaan of de teleurstellende resultaten op het gebied van de consumptie te wijten zijn aan een hogere kapitaalcoëfficiënt dan wel aan het feit dat de consumptiequote voortdurend verder is teruggedrukt, nl. van ca. 85 pCt. in 1928 tot ca. 35 pCt. momenteel. Het is overigens niet uitgesloten dat de resultaten van de laatste jaren heel wat gunstiger zijn dan hetgeen uit het verloop van de gehele periode kan worden afgeleid.

6. Wat zal de toekomstige ontwikkeling ons brengen?

Zeer onlangs heeft Chroestsjov, vooruitlopend op de gedetailleerde gegevens, welke in januari 1959 zullen worden gepubliceerd, enige hoofdlijnen van het komende zevenjarenplan 1959-1965 bekend gemaakt. Het voornaamste doel van het zevenjarenplan is een versnelde ontwikkeling van de Russische economie om een zo groot mogelijke tijdwinst (men vergelijkte het aangehaalde onderzoek van Nutter) te verkrijgen in de „vreedzame wedijver tussen het socialisme en het kapitalisme”.

In concreto is de Sowjet-Unie voornemens in de genoemde periode de totale industriële produktie met ongeveer 80 pCt. in vergelijking met 1958 te vergroten. Doch ook de totale landbouwproduktie zal, naar wordt voorzien, met ca. 70 pCt. stijgen. Het nationaal inkomen (naar Russische definitie) zal met 62 à 65 pCt. stijgen.

Deze cijfers zijn zeer zeker indrukwekkend (ook wanneer zij naar Westerse maatstaven worden herberekend) en gezien de resultaten van de laatste jaren zeker wel haalbaar, indien althans aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Wij hebben hiérvóór gezien, dat momenteel nog ca. 40 pCt. van de totale bevolking in de landbouw werkt en dat de produktiviteit in de industrie vergeleken met die in het Westen nog zeer laag is. Indien men er derhalve in slaagt de produktiviteit in de landbouw zodanig op te voeren dat voldoende arbeiders voor de industrie vrijkomen en men bovendien de efficiency in de industrie zélf weet te verhogen, dan is inderdaad niet in te zien waarom de gestelde doelen niet zouden worden behaald.

Tot welke situatie in 1965 zullen de vermelde stijgingspercentages leiden? Wij gaan hierbij veiligheidshalve van de veronderstelling uit dat deze percentages ook zullen gelden indien zij op Westerse manier zouden zijn berekend. Wij hebben hiérvóór gezien, dat de industriële produktie per hoofd momenteel ca. 30 pCt. van het Amerikaanse en

ca. 60 pCt. van het Westeuropese niveau bedraagt. Een stijging van de totale industriële produktie met 80 pCt. betekent een stijging per hoofd van de bevolking met ca. 65 pCt. In 1965 zou dan de produktie per hoofd in Rusland ca. 50 pCt. van het huidige Amerikaanse niveau bedragen. Aangezien het Amerikaanse niveau in deze 7 jaren echter met ten minste 20 pCt. zal zijn gestegen, kan worden geconcludeerd, dat het huidige Russische percentage van 30 tot ca. 40 à 45 in 1965 zal toenemen. Op overeenkomstige wijze kan worden berekend dat in 1965 ten opzichte van West-Europa een percentage van ca. 80 zal zijn verkregen.

De landbouwuitkomsten zullen niet ver hiervan afwijken, want enerzijds ligt de huidige Russische landbouwproduktie als percentage van de Amerikaanse enigszins hoger (industrie 35 à 40 pCt., landbouw 50 pCt.) doch anderzijds bedraagt het geraamde Russische groeipercentage in de landbouw minder.

De uitspraak dat, in de vijf jaar na 1965, de Sowjet-Unie een werkelijke basis zal hebben om de produktie per hoofd in de Verenigde Staten te overtreffen en dat tegen die tijd (1970) de U.S.S.R. de eerste plaats in de wereld zal innemen, zowel wat de absolute omvang van de produktie als de produktie per hoofd betreft, lijkt daarom nog al overdreven. Indien zij inderdaad gemeend wordt, dan zou hieruit wel eens kunnen blijken dat men in Rusland geen werkelijk inzicht heeft in de huidige verhoudingen. Overigens is de situatie voor West-Europa inderdaad minder rooskleurig. Tegen 1970 zal het Russische produktie-niveau dat van West-Europa — bij voortzetting van de huidige trends — zeer dicht naderen.

De directe resultaten voor de Russische bevolking zijn minder spectaculair; voorzien wordt een stijging van het reële inkomen (per hoofd?) in de periode 1959-1965 met 40 pCt. De levensstandaard zal daarom ook in 1965 nog in geen verhouding staan tot hetgeen in de Verenigde Staten en in West-Europa zal worden gerealiseerd.

Wat betekent intussen deze Russische groei voor het Westen? Hoe lang zal het duren voordat de Sowjet-Unie er inderdaad in slaagt een levensstandaard te verwezenlijken die het niveau in de Westelijke wereld nabij komt of zelfs voorbijstreeft? Deze vraag is moeilijk te beantwoorden.

Een geforceerd investeringsprogramma moet wel tot resultaten leiden, vooral waar de benodigde mensen aanwezig zijn.

Het komende zevenjarenplan wijst inderdaad weer in de richting van verdergaande geforceerde investeringen. „Alle takken van de economie zullen een verdere machtige uitbreiding verkrijgen op basis van voorrang voor de zware industrie. In de zeven jaar zullen de kapitaalinvesteringen van de Staat vrijwel gelijk zijn aan de investeringen gedurende alle 41 jaar van het communistische bewind. De omvang van de investeringen zal 1,8-maal zo groot zijn als in de vorige periode van zeven jaar”. Dit laatste betekent, bij een gelijkmatige ontwikkeling dat de investeringen in 1965 eveneens 1,8-maal zo groot als in 1958 zullen zijn.

Een dergelijk investeringsprogramma kan in het Westen nu eenmaal niet worden verwezenlijkt. Het is onbestaanbaar dat het consumptieniveau tot 35 pCt. van het nationaal inkomen, en zelfs verder, wordt teruggedrukt, terwijl ook de situatie op de arbeidsmarkt (een veel geringer percentage werkzaam in de landbouw) een dergelijke ontwikkeling in de weg zou staan. De eis te stellen, dat ook in West-Europa een stijging van de industriële produktie met 10 pCt. zal moeten optreden (hetgeen intussen een verhou-

²⁾ Zie „Investeringsnormen” door Dr. W. Drees Jr. in „E.-S.B.” van 6 februari 1957.

De totale hulpverlening van het Oostblok in de afgelopen vijf jaar kan aldus worden samengevat: \$ 2 mrd. aan kredieten tegen lage rente en gemakkelijke terugbetalingsvoorwaarden, in hoofdzaak verstrekt aan zes landen (Egypte, Zuidslavië, India, Syrië, Afghanistan en Indonesië); ter beschikkingstelling van een steeds groeiend aantal experts, in 1957 ongeveer 2.300; aanbidding van meer dan 2.000 „fellowships” per jaar. Er is aanleiding voor de veronderstelling dat deze activiteiten in de komende jaren zullen worden uitgebreid. De door Amerika en West-Europa verleende technische hulp overtreft de Sowjet-hulp in omvang. Voor het verkrijgen van een juist beeld van de Russische technische hulp in vergelijking met de Europees-Amerikaanse is het nodig zich te realiseren dat de Sowjet-kredieten van \$ 2 mrd. militaire, economische en financiële hulp omvatten en bovendien voor een groot deel helemaal geen hulp aan minder ontwikkelde landen, maar exportbevordering met een politiek doel is.

Technische hulpverlening van het Oostblok aan minder ontwikkelde gebieden in vergelijking tot die van het Westen

Een moeilijkheid bij de behandeling van dit onderwerp is de vraag wát vergeleken moet worden, wat onder technische hulpverlening dient te worden verstaan. Behoren daartoe alle door het buitenland getroffen maatregelen die de technische, economische of sociale vooruitgang van het minder ontwikkelde land bevorderen of alleen die maatregelen die *uitsluitend met dit doel* worden genomen? Moet alleen gratis beschikbaar gestelde hulp tot de technische hulpverlening worden gerekend of ook de door het minder ontwikkelde land gekochte en betaalde buitenlandse medewerking? Is bijv. het kant en klaar afgeleverde irrigatiewerk technische hulp als het door het buitenland cadeau wordt gedaan en is het geen technische hulpverlening wanneer het door een aannemersfirma op commerciële basis is „verkocht”? Moet een lening waarmee de import van

machines wordt gefinancierd als technische hulpverlening worden beschouwd, ook als een normale rente en aflossing is bedongen of de lening voornamelijk is verstrekt ter verbetering van de economische positie van het exporterende land?

Er is geen volledige eenstemmigheid over de vraag wat als technische hulp moet worden beschouwd en het is derhalve niet goed mogelijk een algemeen aanvaard antwoord te vinden op de hiervoor gestelde vragen, maar, al is er dan verschil van opvatting over de vraag of sommige economische activiteiten al of niet tot de technische hulpverlening behoren te worden gerekend, er is althans één groep van maatregelen ten aanzien waarvan te dezen geen meningsverschillen bestaan: de technische hulpverlening zoals die door de Verenigde Naties wordt uitgevoerd, de

(vervolg van blz. 930)

ding tussen arbeidsproductiviteit en aantal arbeiders van $8\frac{1}{2} : 1\frac{1}{2}$ of wel ca. 6 : 1 betekent), om gelijke afstand te bewaren, is dan ook irreal.

Inderdaad zal het Russische stijgingstempo afvlakken bij het uitgeput raken van het arbeidsreservoir, doch niet dan nadat het Russische produktieniveau het Westelijke niveau zal hebben bereikt, want nogmaals, waarom zou in Rusland bij de huidige investeringsinspanningen niet dezelfde efficiëncy en dezelfde hoeveelheid kapitaal per hoofd kunnen worden bereikt als in het Westen?

Weliswaar waren, blijkens paragraaf 5, de Russische prestaties niet excessief, doch wij hebben tevens gezien dat er sprake is van een voortdurende verbetering.

Een andere kwestie is, of de bereikte resultaten in Rusland in de vorm van een verhoogde levensstandaard aan de massa's zullen worden doorgegeven. Dit zou een totale ommekeer in de mentaliteit van de Russische leiders vereisen, welke intussen nog niet uit het komende zevenjarenplan kan worden afgeleid. Immers, uit het feit dat de investeringen met 80 pCt. en de reële inkomens met 40 pCt. zullen toenemen, volgt een verdergaande verlaging van de consumptiequote welke nu reeds tot 35 pCt. is teruggedrukt.

Zal men nl. niet bang zijn dat door een hoge levensstandaard een dergelijke „kapitalistische” mentaliteit bij de bevolking zal worden aangekweekt, dat het communistische systeem van binnen uit wordt uitgehold? In dit verband is ook interessant te vernemen dat men een gedeelte van de geschapen ruimte wil omzetten in vrije tijd. Men wil nl. „de overgang naar een werkdag van zeven en zes uur (in ploegendienst?) en naar een werkweek van veertig uur voor degenen die zeven uur per dag werken, voltooien”. Bovendien zou een politiek van een hogere welvaart in de vorm van goederen en diensten tot grote additionele investeringen leiden. Men denke bijv. aan de verkeersvoorzieningen bij een toeneming van het aantal auto's.

Zal men niet veeleer — voor zover mogelijk — de bereikte resultaten omzetten in militair potentieel en hulp aan de onderontwikkelde landen, waarbij in de eerste plaats aan China moet worden gedacht? Een dergelijke machtspenetratie lijkt veel meer in de lijn van de Russische machthebbers te liggen dan een aanzienlijke verhoging van de welvaart der eigen bevolking. Zal deze bevolking echter een dergelijke politiek steeds blijven tolereren?

's-Gravenhage.

Drs. J. A. LINKS.

technische hulp in engere zin, het overdragen van „technische” kennis en ervaring.

De Organisatie der Verenigde Naties maakte in 1949 een aanvang met de technische hulpverlening betaald uit een bescheiden begrotingspost van \$ 288.000, die voor 1950 tot \$ 676.000 werd verhoogd. Intussen werd een veel omvangrijker plan voorbereid. Dit, op geheel andere leest geschoeide plan, het Uitgebreide Programma voor Technische Hulp, trad 1 juli 1950 in werking.

Voor de eerste periode, lopende tot het einde van 1951, leverden 55 landen een vrijwillige bijdrage; in totaal werd ongeveer \$ 20 mln. beschikbaar gesteld (Amerika betaalde 60 pCt. van dit bedrag, het Verenigd Koninkrijk ca. 10 pCt., Frankrijk en Canada elk ongeveer 5 pCt. en Australië, Brazilië en Nederland ieder omstreeks 2½ pCt.). De Sowjet-Unie deed niet mee, ook niet in 1952. Geheel in overeenstemming met de zeer gemaatigde geestdrift voor het werk der Verenigde Naties in het algemeen, hield de Sowjet-Unie zich afzijdig. Niet lang; reeds voor 1953 zegde Rusland (en Polen) een bijdrage aan het Uitgebreide Programma toe: \$ 1 mln., in niet-convertibele roebels. Het volgend jaar droegen ook enkele andere Communistische landen bij (Ukraine, Wit-Rusland, Tsjecho-Slowakije). In 1953 en 1954 (eveneens een Russische bijdrage van \$ 1 mln.) werd nauwelijks iets van de Russische bijdrage besteed. Hiervoor waren verschillende redenen:

Het Uitgebreide Programma zendt deskundigen naar de minder ontwikkelde landen, verleent „fellowships” en verschaft „equipment and supplies”, demonstratiemateriaal en dergelijke. De niet-convertibiliteit der Russische roebels maakte het onmogelijk de Russische bijdrage buiten Rusland te besteden en de aanstelling van Russische deskundigen stuitte op ernstige moeilijkheden: er waren wel deskundigen op allerlei terrein, doch slechts weinigen die een andere taal dan het Russisch beheersten; sommige der minder ontwikkelde landen aarzelden bovendien om politieke redenen om Sowjet-deskundigen toe te laten. Ook ten aanzien van in de Sowjet-Unie door te brengen „fellowships” waren er bezwaren: ook hier taalmoeilijkheden; weinigen der „fellows” kenden Russisch, terwijl in de meeste der minder ontwikkelde landen een traditie voor studie en opleiding in West-Europa en Amerika bestond.

Rusland wees bij herhaling op het onbevredigende van de situatie: de behoefte aan technische hulp was groot en de aanvragen namen van jaar tot jaar toe; voortdurend werd gesproken over de noodzaak om de bijdragen te verhogen, doch het door de Sowjet-Unie beschikbaar gestelde bedrag bleef grotendeels ongebruikt. Geleidelijk is in deze toestand verandering gekomen zoals uit de aantallen experts en „fellows” in de laatste jaren blijkt:

	uitgezonden Russische deskundigen	in U.S.S.R. ontvangen „fellows”
1955	5	17
1956	16	104
1957	28	95

De Russische jaarlijkse bijdragen bleven gelijk; ook in 1956 en 1957 stelde de Sowjet-Unie, ondanks de regelmatige stijging van de bijdragen der meeste andere landen, \$ 1 mln. beschikbaar. In 1958, op de in oktober jl. gehouden „pledging conference”, waar voor het eerst toezeggingen voor het „Special Project Fund” werden gedaan, verdubbelden de

Russen hun bijdrage: \$ 1 mln. voor het Uitgebreide Programma en \$ 1 mln. voor het Special Fund. De voor 1959 door de andere Communistische landen toegezegde bijdragen bedragen tezamen ruim \$ 850.000. Door het Sowjet-blok is dus voor 1959 in totaal \$ 2.850.000 toegezegd, dat is ca. 4½ pCt. van de gezamenlijke bijdragen der contribuanten. Er kan bepaald niet gezegd worden dat de Russische medewerking aan het Uitgebreide Programma van ganser harte en enthousiast is; er wordt herhaaldelijk vinnige kritiek op het Programma uitgeoefend en op allerlei wijzen blijk gegeven van wantrouwen in de efficiency van het Programma en de goede bedoelingen van sommigen der contribuanten.

De medewerking van het Sowjet-blok aan het Uitgebreide Programma voor Technische Hulp der Verenigde Naties zou, samenvattend, kunnen worden uitgedrukt in de volgende cijfers, alle betrekking hebbend op het jaar 1957:

	„Sowjet-blok	Totaal	Aandeel van het Sowjet-blok
Bijdragen	\$ 1.380.000	\$ 30.840.000	4½ pCt.
Experts	35	2.513	1,4 pCt.
„Fellows”	101	2.061	4,9 pCt.

Intussen, behalve de medewerking aan het Uitgebreide Programma der Verenigde Naties, verleent Rusland rechtstreeks technische hulp aan verscheidene minder ontwikkelde landen. Deze hulp maakt deel uit van een grotere, algemeen economische activiteit buitenslands. Met deze vorm van technische hulp is de Sowjet-Unie in 1953 begonnen. Sedert dat jaar heeft de Sowjet-Unie de handelsbetrekkingen met een aantal minder ontwikkelde landen op grote schaal uitgebreid. Daartoe is een aantal overeenkomsten gesloten op basis waarvan leningen worden verstrekt, kredieten worden verleend, trainings- en opleidingsmogelijkheden worden geopend en im- en exporten worden bevorderd. Welk deel van deze maatregelen als technische hulp, in de betekenis van de term hieraan door de Verenigde Naties gegeven, beschouwd moet worden is niet te bepalen.

Elders in dit nummer worden de gewijzigde buitenlandse economische betrekkingen der Sowjet-Unie beschreven. Daarbij blijkt, dat hier sprake is van een groots opgezet, centraal geleid plan, waarvan de uitbreiding van de economische relaties met minder ontwikkelde landen een onderdeel uitmaakt. Deze uitbreiding der handelsbetrekkingen omvat een aantal maatregelen, die veelal als technische hulpverlening worden beschouwd of aangekondigd, omdat zij gelijkenis vertonen met de activiteiten van het Uitgebreide Programma der Verenigde Naties of evenals deze de economische ontwikkeling der minder ontwikkelde landen bevorderen, maar in dit kader worden ook tal van maatregelen genomen waarvan de verbetering van de economische situatie in de minder ontwikkelde landen niet in de eerste plaats of zelfs helemaal niet het doel is, maar economische of politieke voordelen voor de Sowjet-Unie worden beoogd. Op vele manieren blijkt, dat de Sowjet-autoriteiten grote politieke betekenis hechten aan dit economisch offensief.

In een aan het nieuwe Russische offensief gewijde studie van het Amerikaanse Department of State wordt een uitspraak van Chroestsjov, sprekende over de buitenlandse handel, geciteerd: „We value trade least for economic reasons and most for political purposes”. Deze en vele soortgelijke uitspraken rechtvaardigen de conclusie dat het economisch offensief vóór alles als een wapen in de politieke

strijd tegen Amerika en West-Europa wordt beschouwd. Het blijkt uit de keuze der landen waar hulp wordt aangeboden, uit de tijdstippen waarop de Sowjet-Unie met een aanbieding voor de dag komt én uit de reclameachtige commentaren die de „hulpacties” vergezellen.

In een artikel in „Vrij Nederland” van 25 oktober j.l. schrijft Nielsen (Ford Foundation), dat Chroestsjov onlangs opmerkte: „Wij verklaren u de oorlog... op het vreedzame gebied van de handel; wij zullen de Verenigde Staten voorbijstreven... en het zal de superioriteit van ons systeem bewijzen”.

De Sowjet-aanbiedingen zijn van velerlei aard: van IJsland wordt een grote hoeveelheid moeilijk verkoopbare vis afgenomen; van Burma koopt men een deel van de rijst waarvoor geen exportmogelijkheden gevonden konden worden (en biedt die rijst vervolgens tegen lage prijzen op Burma's normale exportmarkten aan). Aan Egypte wordt financiële medewerking bij de aanleg van de Asuan-dam in uitzicht gesteld (en de commentaren vertellen niet altijd dat het Russische aanbod slechts een bijdrage van 7½ pCt. van de getaxeerde kosten vormt).

De aanbiedingen van hulp hebben zich tot nu toe voornamelijk geconcentreerd op een betrekkelijk klein aantal landen. Van de in de gesloten overeenkomsten aangeboden kredieten, in totaal voor een waarde van bijna \$ 2 mrd., is 95 pCt. aangeboden aan Zuidslavië, Egypte, Syrië, Afghanistan, India en Indonesië.

De volgende lijst, overgenomen uit het hiervoor genoemde rapport van het State Department, geeft een indruk van de omvang van de tot begin 1958 toegezegde hulp, waarbij opgemerkt moet worden, dat deze kredieten zijn toegezegd. In één geval (Zuidslavië) is de toezegging weer voor een gedeelte ingetrokken; in enkele andere gevallen zijn de toezeggingen nog slechts zeer ten dele gerealiseerd.

	in mln. dollars	waarvan aan militaire hulp
Egypte	485	250
Syrië	294	100
Afghanistan	161	25
Yemen	19	3
Turkije	10	—
Burma	42	—
Cambodja	22	—
Ceylon	20	—
India	295	—
Indonesië	109	—
Nepal	13	—
IJsland	5	—
Zuidslavië	464	—
Argentinië }	8	—
Brazilië }	—	—
	1.947	378

De rente bedraagt in de meeste gevallen 2½ pCt. De terugbetaling in jaarlijkse termijnen — gewoonlijk in twaalf jaar — vindt veelal plaats in nader te bepalen goederen, hetgeen in vele gevallen voor de „gever” zeer voordelig zal zijn.

Ruim 2/3 van deze kredieten wordt door de U.S.S.R. verschaft; 1/3 is afkomstig van andere landen van het Communistische blok. Dat de kredieten worden aangeboden tegen een lage rente (2½ pCt.) heeft wellicht, meent het Amerikaanse rapport, het dubbele doel, enerzijds om te kunnen wijzen op het verschil met de internationaal gebruikelijke hogere rentevoet, die „kapitalistische winsten” levert, anderzijds om de indruk te wekken, dat het hier gaat om samenwerking tussen goede zakenvrienden, tot wederzijds voordeel. (Voor kredieten aan intieme vrienden of familieleden — de satellieten — wordt een nog lagere, 2 pCt. of soms 1 pCt., rente berekend).

De kredieten worden in verscheidene gevallen bijzonder aantrekkelijk gemaakt door gemakkelijke terugbetalingsvoorwaarden. In de handelsovereenkomsten wordt in sommige gevallen het beschikbaarstellen van experts en het toekennen van „fellowships” genoemd: de deskundigen zijn nl. veelal werkzaam in projecten, voor welke financiering een lening werd verstrekt. In de tweede helft van 1957 waren 2.300 technici, afkomstig uit het Sowjet-blok, gedurende een maand of meer in minder ontwikkelde landen werkzaam; 80 pCt. van hen in Egypte, Syrië, Afghanistan, India en Indonesië. Het aantal in 1957 door het Sowjet-blok toegekende „fellowships” wordt geschat op 2.000.

De Sowjet-hulp aan India is in verschillende opzichten van bijzondere betekenis. De overeenkomst van februari 1955, waarbij de Sowjet-Unie de bouw en inrichting van een staalbedrijf op zich nam, was het eerste grote aanbod van technische hulpverlening aan een niet communistisch land. Het bedrijf zal een capaciteit van 1 mln. ton ingots en 750.000 ton gewalst staal hebben; het zal in 1959 gereed zijn. De voor de financiering van dit project verstrekte lening van \$ 132 mln. tegen 2½ pCt. zal in 12 jaar worden terugbetaald. In 1956 werd een tweede grote lening, \$ 126 mln. eveneens tegen 2½ pCt. en terug te betalen in 12 jaar, gesloten. Hiermede zullen verschillende projecten worden gefinancierd: een machinefabriek, een krachtstation e.a.

De totale „blokhulp” in de afgelopen vijf jaar zou aldus kunnen worden samengevat: \$ 2 mrd. aan kredieten tegen lage rente en gemakkelijke terugbetalingsvoorwaarden, in hoofdzaak verstrekt aan zes landen (Egypte, Zuidslavië, India, Syrië, Afghanistan en Indonesië). Ter beschikkingstelling van een steeds groeiend aantal experts, in 1957 ongeveer 2.300. Aanbieding van meer dan 2.000 „fellowships” per jaar.

Er is aanleiding voor de veronderstelling dat deze activiteiten in de komende jaren zullen worden uitgebreid. De Sowjet-Unie heeft reeds de grootste industriële productie na de Verenigde Staten en de productie neemt snel toe. Het aantal afstuderende ingenieurs is de afgelopen jaren buitengewoon sterk gestegen en bedraagt thans meer dan 75.000 per jaar. Eind 1956 waren er in de Sowjet-Unie 720.000 ingenieurs werkzaam, 180.000 land- en bosbouwkundigen, 130.000 economen en statistici. Het rapport van het State Department schrijft: „In some key categories the Soviet pool of specialists exceeds that of the United States and is growing at a much faster rate”. Het zal Rusland niet moeilijk vallen een groter aantal deskundigen beschikbaar te stellen voor minder ontwikkelde landen en de vele technische (hoge)scholen zullen gemakkelijk een groter aantal „fellows” kunnen opnemen.

De door Amerika en West-Europa verleende technische hulp overtreft de Sowjet-hulp in omvang. De (Amerikaanse) I.C.A. (International Co-operation Administration) besteedt per jaar ongeveer \$ 150 mln. aan technische hulp in engere zin. In 1957 had deze organisatie meer dan 4.000 deskundigen in dienst, werkzaam in 47 minder ontwikkelde landen. Aan ruim 7.000 personen uit minder ontwikkelde gebieden werd een „fellowship” toegekend. Een deel van deze „fellows” brengt de opleidingsperiode niet in Amerika, maar in West-Europa door. Nederland bijv. ontving het laatste jaar 81 I.C.A.-fellows. De belangrijkste terreinen, waarop de Amerikaanse experts hulp verlenen, zijn: vervoer en verkeer,

industrie en mijnbouw, landbouw en de ontwikkeling van natuurlijke hulpbronnen, volksgezondheid, onderwijs, overheidsadministratie, volkshuisvesting en „community development”. Ruim \$ 20 mln. van de \$ 150 mln. wordt uitgegeven aan materiaal, de inrichting van fabrieken, werkplaatsen, scholen, ziekenhuizen, laboratoria e.d.

Een tweede organisatie door middel waarvan de Amerikaanse Regering technische hulp verleent is de O.A.S. (Organization of American States), uitsluitend werkzaam op het Westelijk halfrond. De organisatie heeft een aantal opleidingsinstituten in verschillende Latijns-Amerikaanse Republieken opgericht. Bovendien worden jaarlijks 300 „fellowships” toegekend.

Van grote betekenis voor de technische hulpverlening zijn een aantal Amerikaanse particuliere instellingen. De Ford Foundation bijv. heeft sedert 1950 meer dan \$ 75 mln. aan projecten voor economische en sociale ontwikkeling in de minder ontwikkelde landen uitgegeven, in hoofdzaak op het terrein van onderwijs, opleiding en wetenschappelijk onderzoek; in de laatste jaren is ook speciale aandacht gegeven aan de ontwikkeling van de kleine industrie.

De ontwikkeling der Oosteuropese energievoorziening

De produktie van energie in de gezamenlijke Europese Oostbloklanden, die op steenkolenequivalent omgerekend in 1950 579,8 mln. ton bedroeg, was, valdus een uitvoerige beschouwing in „Wochenbericht” van 7 dezer, in 1956 en 1957 gestegen tot resp. 824,4 en 888,3 mln. ton. In alle genoemde jaren was er in deze landen een energie-overschot, dat in 1957 een recordpeil bereikte van 23,0 mln. ton. Ter vergelijking zij vermeld, dat zich in de overige Europese landen in 1957 een tekort voordeed van ca. 228 mln. ton.

De stijging van het energie-overschot der Oostbloklanden vindt haar oorzaak vnl. in de ontwikkeling in de Sowjet-Unie, welk land zijn in 1956 nog bestaand tekort in 1957 zag omslaan in een overschot van 11 mln. ton. Ook in de plannen tot verdere opvoering der Oosteuropese energieproduktie is de Sowjet-Unie de hoofdrol toebedeeld. Verwacht wordt, dat de produktie aldaar in 1960 760 mln. ton zal bedragen, hetgeen 34 pCt. meer is dan in 1957. In alle Oostbloklanden tezamen zou de produktie in 1960 tot 1.094 mln. ton, d.i. 32 pCt. meer dan in 1957, zijn gestegen.

Onlangs heeft de Sowjet-Unie ook de plannen voor 1972 bekend gemaakt. Deze komen neer op een energie-produktie van 2.075 mln. ton. Deze zou dan overeenkomen met de energieproduktie in de Verenigde Staten, indien zich de aldaar van 1945—1957 manifesterende trend tot 1972 voortzet. Er wordt wel eens aan getwijfeld, of de Sowjet-Unie deze gigantische taak zal kunnen volbrengen. Er wordt dan gewezen op de mislukte plannen en de vertragingen in het verleden. Volgens „Wochenbericht” zijn echter de voorwaarden ter verwezenlijking van een dergelijk project inmiddels veel gunstiger geworden.

De Rockefeller Foundation beweegt zich, aanvankelijk vooral in Latijns-Amerika, in de laatste jaren in toenemende mate ook in Afrika en Azië, op het gebied van volksgezondheid, landbouw, wetenschappelijk onderzoek e.d. Meer dan 2.000 „fellowships” werden toegekend aan personen afkomstig uit de minder ontwikkelde landen.

De Near East Foundation, een stichting van bescheidener omvang dan de beide vorige, legt zich vooral toe op landbouw, hygiëne en de bestrijding van het analfabetisme in Iran, Syrië, Jordanië en Afghanistan. Deze organisatie werkt nauw samen met de I.C.A.

Op kleinere schaal zijn tal van geheel of grotendeels Amerikaanse organisaties op het gebied van technische hulpverlening werkzaam. Speciale vermelding verdient nog het werk van sommige universiteiten, die waardevolle hulp bieden aan inrichtingen van hoger onderwijs in minder ontwikkelde gebieden door het ter beschikking stellen van hoogleraren, het toekennen van beurzen, het financieren van de inrichting van laboratoria enz.

Voorts is Amerika een der belangrijkste medewerkers aan het Colombo Plan. Deze organisatie beoogt de bevordering van de economische ontwikkeling van Zuid- en Zuid-Oost Azië; het Plan dateert van 1950. Leden zijn: het Verenigd Koninkrijk, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten en Japan (de „gevende landen”) en Brunei, Burma, Cambodja, Ceylon, India, Indonesië, Laos, Malakka, Nepal, Noord-Borneo, Pakistan, de Philippijnen, Serawak; Singapore, Thailand en Vietnam (de in hoofdzaak „ontvangende landen”).

Door de in het Colombo Plan-samenwerkende landen worden leningen voor ontwikkelingsprojecten verstrekt. Voorts worden deskundigen uitgezonden (sedert 1950 ongeveer 800) en „fellowships” toegekend (tot nu toe ca. 6.000). Ook hier is het verstrekken van demonstratiemateriaal, laboratoriumuitrusting, inrichtingen voor scholen en hospitalen een belangrijk onderdeel van het technische hulpwerk, waaraan tot en met 1956 meer dan \$ 5 mln. werd uitgegeven op een totaal van \$ 16,5 mln. aan technische hulp in engere zin (exclusief leningen). Na het Verenigd Koninkrijk en Amerika zijn Canada en Australië de belangrijkste bijdragers aan het Colombo Plan. De totale waarde van de in het kader van het Colombo Plan verstrekte economische hulp wordt geschat op ongeveer \$ 500 mln.

Voor het verkrijgen van een juist beeld van de Russische technische hulp in vergelijking met de Europees-Amerikaanse is het nodig zich duidelijk te realiseren dat de Sowjetkredieten van \$ 2 mrd. alleen maar genoemd worden, omdat daaraan *enige* technische hulpverlening verbonden is. Het cijfer \$ 2 mrd., dat militaire, economische en financiële hulp omvat en bovendien voor een groot deel helemaal geen hulp aan minder ontwikkelde landen maar exportbevordering met een politiek doel is, kan niet gesteld worden tegenover de cijfers die betrekking hebben op de Amerikaans-Europese bedragen uitgetrokken voor de eigenlijke technische hulpverlening. Men zou om een vergelijking te kunnen maken met de Engels-Amerikaanse cijfers in elk geval eerst de bedragen voor militaire en economische hulp van deze landen („Development Loan Fund”, „Military Assistance”, „Defense Support” e.a.) bij de bedragen besteed aan de eigenlijke technische hulp moeten optellen. Men zou hiermede echter te ver buiten de grenzen van het gebied der *technische hulpverlening* komen.

De economisch-structurele opbouw van de Sowjet-Unie is begonnen met het leggen van een grondstoffenbasis, en de vraag komt op: is dit reeds volledig gelukt? Wat de energiegrondstoffen betreft kan worden verwacht, dat nog wel een dertigtal jaren nodig zal zijn alvorens het peil bereikt is dat voor een moderne volkshuishouding noodzakelijk is. Het laat zich aanzien dat, in vergelijking met de Verenigde Staten, steenkool in de Sowjet-Unie een belangrijker plaats zal behouden en aardgas een belangrijker plaats zal verkrijgen. Ook voor de metaalgrondstoffen moet rekening worden gehouden met een termijn van dertig jaar; een uitzondering vormen uiteraard de drie ertsen, waarvan de Sowjet-Unie een export-surplus heeft. Wat de textielgrondstoffen betreft, ligt de situatie zo, dat de Sowjet-Unie voor katoen tot export wil overgaan en daartoe de produktie zal trachten te verdubbelen. Voor wol is het streven erop gericht in de behoefte, die momenteel nog gedeeltelijk uit import wordt gedekt, geheel uit de binnenlandse produktie te voorzien. Voor voedingsmiddelengrondstoffen is een voldoende basis gelegd.

De grondstoffenbasis van de Sowjet-Unie in vergelijking tot die van de Verenigde Staten

In de Westeuropese landen en ook in de Verenigde Staten heeft de opbouw van de economische structuur geleidelijk plaats gehad, in dien zin, dat de grondstoffenvoorziening (hetzij uit eigen bodem hetzij uit import) een harmonische ontwikkeling heeft vertoond met de groei van de verbruiks-goederenindustrie en het verkeersapparaat. Dat tijdens deze ontwikkeling telkens conjuncturele crises zijn opgetreden, doet niets af aan het feit dat de structurele opbouw toch harmonisch heeft plaats gehad: dus in een onderlinge samenhang van de verschillende erbij betrokken onderdelen. Zo echter niet in de Sowjet-Unie; daar heeft de opbouw plaats gehad vanuit het, volgens bepaalde vooruit opgestelde plannen, leggen van een grondstoffenbasis. En als vanzelf rijst de vraag: kan in dit verband inmiddels worden gesproken van „heeft plaats gehad”, of moet „gehad” wegvallen, doordat de Sowjet-Unie momenteel zich nog midden in het vormen van zijn grondstoffenbasis bevindt?

Teneinde dit vast te stellen is uiteraard een vergelijkingsmaatstaf nodig, en dat voor deze vergelijking geen andere dan de grondstoffenbasis van de Verenigde Staten in aanmerking komt, zal wel door niemand in twijfel worden getrokken. Deze vergelijking dringt zich namelijk niet alleen, en zelfs niet in de eerste plaats, op uit politieke overwegingen, doch zij ligt ook uit economische overwegingen direct voor de hand. Immers, vooreerst wijkt de bevolking van de Verenigde Staten weinig af van die van de Sowjet-Unie (170 tegen 200 miljoen), terwijl verder de economische structuur van de Verenigde Staten in het algemeen gesproken als harmonisch opgebouwd kan worden beschouwd; dit laatste betekent dat in de toekomst de groei van de grondstoffenvinning parallel kan lopen met de bevolkingsaanwas. Bovendien kunnen de Verenigde Staten evenals de Sowjet-Unie de belangrijkste grondstoffen uit eigen bodem winnen.

Alvorens tot behandeling van de voornaamste vier groepen van grondstoffen (energie-, metaal-, textiel- en voedingsmiddelengrondstoffen) over te gaan nog enkele algemene opmerkingen.

Vooreerst is voor de meeste grondstoffen de winning als zodanig niet voldoende; doch moet verwerking tot een halffabrikaat plaats hebben; men denke slechts aan de aardolieraffinage, aan de winning van ruwe metalen uit ertsen en van suiker uit suikerbieten. In het algemeen kan worden opgemerkt, dat in de Sowjet-Unie de opbouw

van de halffabrikatenindustrie niet ten achter is gebleven bij de grondstoffenvinning. Voor bepaalde produkten, zoals staal, is eerder van het omgekeerde sprake; alle krachten moeten worden ingespannen om de eerstvoorziening van de siderurgische industrie in voldoende mate te verzekeren.

Verder mag niet over het hoofd worden gezien, dat, is op een bepaald ogenblik, naar de hoeveelheid gerekend, een produktie bereikt, die onder de bestaande verhoudingen als structureel noodzakelijk moet worden gezien, daarmede nog geenszins kan worden gesteld dat het wettelijke doel nu ook is bereikt; immers de vraag blijft open: hoeveel arbeidskracht en hoeveel investering is nodig om een noodzakelijke grondstoffenbasis te leggen? Zouden, bij wijze van spreken, hiervoor alle beschikbare arbeidskrachten en alle beschikbare kapitaal vereist zijn, dan zou in wezen nog niets zijn bereikt.

Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat er een vijftal grondstoffen is, waarvoor het gestelde probleem niet geldt en wel, doordat de Sowjet-Unie hiervan een exportsurplus beschikbaar heeft, te weten: hout, mangaanerts, chroomerts, vlas en, eerst kortgeleden, ook tinerst; in het geheel van de grondstoffenvoorziening spelen deze vijf echter slechts een ondergeschikte rol. Dit wil echter niet zeggen dat de genoemde grondstoffen in de Sowjet-Unie geen aandacht hebben. Integendeel, vooral voor de houtwinning geldt dat deze alleen met de nodige inspanning op peil kan worden gehouden om te kunnen voorzien in de toenemende binnenlandse vraag naar brand- en timmerhout en om een redelijk exportsurplus beschikbaar te houden. Herbebossing, opleiding van vaklieden, vestiging van nederzettingen langs de rand van de bossen, mechanisatie van de houtkap: hiermede is het in elk geval gelukt een achterstand in de houtvoorziening te voorkomen. De totale houtkap is gestegen van nagenoeg 250 mln. m³ in 1940 tot 300 mln. m³ in 1957; het aandeel van het timmerhout is in die jaren toegenomen van 50 pCt. tot 70 pCt.

De mangaanertswinning van de Sowjet-Unie is in de laatste jaren vrijwel constant geweest op 4½ mln. ton per jaar; de mangaanertswinning in de Verenigde Staten heeft zich na 1950 nog onafgebroken in stijgende lijn bewegen: van 95.000 ton in 1951 tot 310.000 ton in 1957, doch is nog steeds slechts een fractie van de Russische winning.

De chroomerstproductie in de Sowjet-Unie is in de laatste jaren constant gebleven op ongeveer 550.000 ton, terwijl die in de Verenigde Staten voortdurend is toegenomen tot bijna 200.000 ton in 1957.

De Russische tinertsproductie, gemeten naar de metaalinhoud, is gestegen van 11.000 ton in 1955 tot 15.000 ton in 1956 en tot 25.000 ton in 1957; van laatstgenoemde hoeveelheid heeft de Sowjet-Unie een gedeelte (18.000 ton) op de wereldmarkt geworpen, waardoor aldaar een prijsdaling optrad.

Uiteraard is de vraag gesteld, of de Sowjet-Unie inderdaad een exportsurplus beschikbaar had dan wel uitsluitend marktverstoring wilde werken. Wellicht was, van Russisch standpunt bezien, sprake van een „gunstige” samenloop van omstandigheden. In elk geval is ook in de Sowjet-Unie het streven erop gericht tin te vervangen door aluminium en kunststoffen.

Energiegrondstoffen.

Voor de Sowjet-Unie is de steenkool nog steeds de voornaamste brandstof, doch de plannen voor de komende tweemaal zevenjarige periode (1958 tot 1965 en 1965 tot 1972) zijn erop gericht een radicale verandering in de Russische brandstoffenbalans te brengen, zoals uit onderstaande tabel blijkt:

	1955	1972
	(in pCt.)	
steenkolen	64,8	36,1
aardolie	21,1	34,6
aardgas	2,3	23,6
hout	6,8	2,4
turf	4,3	2,5
leistein	0,7	0,8

Met de percentages over 1972 is echter nog niet bereikt dat de brandstoffenbalans op „moderne” leest is geschoeid; daarmee zullen in de Sowjet-Unie zeker na 1972 nog een tiental jaren zijn gemoeid.

Verwacht kan worden dat de steen- en bruinkoolproductie in de Sowjet-Unie dit jaar voor het eerst boven die van de Verenigde Staten zal uitkomen; verleden jaar bedroeg de Russische productie 463 mln. ton en de Amerikaanse 467 mln. ton. Voor 1958 is voor de Sowjet-Unie een raming gemaakt van 490 mln. ton.

Twee factoren mogen echter niet over het hoofd worden gezien: vooreerst dat de Russische productie voor ongeveer één-derde uit bruinkool bestaat en reeds uit dien hoofde in kwaliteit beneden de Amerikaanse blijft; verder dat als gevolg van de bovengeschetste samenstelling van de brandstoffenbalans de Sowjet-Unie een grotere behoefte aan steenkool heeft dan de Verenigde Staten. In dit licht bezien is het begrijpelijk dat de Sowjet-Unie ernaar streeft zijn steenkoolproductie op te voeren tot 700 mln. ton in 1972; vooral het Karaganda-bekken in het zuidwesten van Siberië zal tot ontwikkeling worden gebracht. Met 700 mln. ton kan worden geacht dat de steenkolenproductie van de Sowjet-Unie op een verantwoord peil is gekomen; hiermede zullen dus nog ongeveer 15 jaar zijn gemoeid.

Anders liggen de verhoudingen voor aardolie. De Amerikaanse winning ligt op een jaarniveau van 350 mln. ton, terwijl de Russische in 1957 nog geen 100 mln. ton bedroeg. De Russische productie is voor 1972 vastgesteld op 375 mln. ton. Rekening houdend met een toeneming van de Russische bevolking tot 250 mln., zal in 1972 sprake zijn van een productie per hoofd van 1½ ton; om tot 2 ton (de huidige winning per hoofd van de bevolking in de Verenigde Staten) te geraken, zal dus na 1972 nog ongeveer 15 jaar nodig zijn.

Zoals het zich thans laat aanzien, zal het gebied tussen de Wolga en de Oeral (het bekende Tweede Bakoe) het

grootste aandeel in deze uitbreiding moeten hebben.

Zoals reeds opgemerkt, kan worden verwacht dat in de Sowjet-Unie de steenkool, zeker voorlopig, een grotere rol zal blijven spelen dan in de Verenigde Staten, terwijl bovendien de aardgaswinning in de Sowjet-Unie zeer aanzienlijk zal worden uitgebreid: van 20 mrd. m³ in 1957 tot 300 mrd. m³ in 1972. De voornaamste aardgascentra zijn momenteel Stavropol, Sjebelinsk, Stepnoven Berezovsk.

Ten slotte nog een enkele opmerking over de opwekking van elektrische energie; hiervoor geldt dat deze ook in de Verenigde Staten nog in een expansie is, die uitgaat boven de bevolkingstoename. Uiteraard is het onder de huidige omstandigheden moeilijk vast te stellen waar en wanneer het niveau zal worden bereikt, waarop van een parallel-lopen van „vergroting elektrische energieproductie” en van „bevolkingsgroei” zal kunnen worden gesproken. Momenteel blijft de elektriciteitsproductie in de Sowjet-Unie nog aanzienlijk ten achter bij die in de Verenigde Staten: in 1957 210 tegen 631 mrd. kwu, doch in de Sowjet-Unie is een dusdanig aantal centrales (thermische en hydro) in aanbouw dan wel bestaan plannen daartoe, dat verwacht wordt in 1972 een productie van 850 mrd. kwu te bereiken.

Metaalgrondstoffen.

Onder de metaalgrondstoffen moet uiteraard eerst aandacht worden geschonken aan het ijzererts, en annex daarmee aan het ruwstaal.

In 1957 bedroeg de Russische ruwstaalproductie ongeveer de helft van de Amerikaanse: 51 tegen 102 mln. ton. De Verenigde Staten hebben dus momenteel ongeveer een staalproductie van circa 0,6 ton per hoofd van de bevolking, zodat — om op het Amerikaanse peil te komen — de Russische productie in 1972 circa 150 mln. ton zou moeten bedragen. Het plancijfer is echter 110 mln. ton, hetgeen dus wil zeggen, dat in de Sowjet-Unie ook na 1972 nog een „extra-uitbreiding” van de ruwstaalproductie zal moeten plaats hebben. Uiteraard zal de mogelijkheid daartoe in hoofdzaak afhangen van de omvang van de ijzerertswinning. Voor 110 mln. ton staal zal 275 mln. ton ijzererts nodig zijn, terwijl de winning in 1957 nog slechts 84 mln. ton bedroeg. In enkele Russische ijzerertslagen valt reeds het verschijnsel van uitputting te constateren en de noodzaak doet zich dan ook voor naar nieuwe gebieden te zoeken; deze zijn inmiddels reeds gevonden bij Koestanaï in Kazachstan en bij Berezovsk en Aldansk in Oost-Siberië. Zo wordt verwacht dat Kazachstan circa 50 mln. ton per jaar zal gaan leveren.

Ter voorziening van de koperbehoefte is de Sowjet-Unie tot nu toe steeds gedwongen geweest een gedeelte te importeren; in 1957 bedroeg de eigen productie ongeveer 400.000 ton en de invoer 150.000 ton. Het plan is de productie tot ongeveer 650.000 ton op te voeren, waartoe enerzijds de vier vindplaatsen (Oeral, Kazachstan, Oezbhistan en de Armenische hoogvlakten in Transkaukasië) systematisch worden onderzocht en anderzijds gestreefd wordt naar modernisering van de raffinagebedrijven.

In de Verenigde Staten bedraagt de koperproductie ongeveer 1.100.000 ton per jaar, zodat de Sowjet-Unie zelfs met de geplande 650.000 ton nog een aanzienlijke achterstand heeft.

Wat aluminium betreft valt op te merken dat de bauxietwinning in de Sowjet-Unie in 1957 weinig bij die in de Verenigde Staten ten achter is gebleven (1,1 tegen 1,4 mln. ton), doch dat de Russische aluminiumproductie slechts één-derde van de Amerikaanse bedroeg: 500.000 tegen 1.500.000 ton; het plan van de Sowjet-Unie is de

aluminiumproductie tot 1 mln. ton uit te breiden.

Ook voor lood, zink en tungsten (een ertsconcentraat van 60 pCt. wolframtrioxyde) is de basis van de Sowjet-Unie nog relatief smal; voor elk van deze drie geldt bovendien nog dat zij ook in de Verenigde Staten in een expansie zijn begrepen: voor ruwlood van 375.000 ton in 1951 tot 485.000 ton in 1957; voor ruwzink van 800.000 tot 900.000 ton; voor tungsten van 4.500 tot 13.500 ton.

De Russische productie bedroeg in 1957: 275.000 ton lood, 225.000 ton zink en 8.500 ton tungsten; de plannen zijn gericht op een loodproductie van 400.000 ton, een zinkproductie ook van 400.000 ton en een tungstenfabricage van 13.000 ton.

Textielgrondstoffen.

Voor katoen kan niet zonder meer worden volstaan met een vergelijking van de Russische en de Amerikaanse productie, aangezien de Amerikaanse productie voor een belangrijk gedeelte wordt geëxporteerd.

In 1957 bedroeg de Amerikaanse productie van ontpitte katoen 11 mln. balen (2,4 mln. ton) en het is deze hoeveelheid, die de Sowjet-Unie in 1972 wil bereiken; het in de Sowjet-Unie tot nu toe verkregen record is ongeveer 6 mln. balen (1,3 mln. ton) geweest. Met laatstgenoemde hoeveelheid heeft de Sowjet-Unie per hoofd van de bevolking praktisch evenveel katoen ter beschikking als de Verenigde Staten; de Amerikaanse katoenexport is op 1 mln. ton te stellen, zodat voor binnenlands gebruik 1,4 mln. ton beschikbaar is. De uitbreiding van de katoenteelt in de Sowjet-Unie is in eerste instantie niet gericht op verhoging van de binnenlandse voorziening, doch op levering aan de andere Oosteuropese landen.

Een verdubbeling van de Russische katoenproductie, die vrijwel volledig in de Centraal-Aziatische republiek is geconcentreerd, zal echter niet zonder meer kunnen plaats hebben; daarvoor zullen nieuwe gronden voor deze teelt geschikt moeten worden gemaakt en zal de oogst verder moeten worden gemechaniseerd.

Juist omgekeerd dan voor katoen liggen de verhoudingen voor wol en wel doordat en de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie een wolimportbehoefte hebben. Voor de Verenigde Staten liggen momenteel de verhoudingen als volgt: productie 150.000 ton en import 120.000 ton; voor de Sowjet-Unie is de productie op 250.000 ton en de import op 30.000 ton te stellen.

Het verbruik in de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie is dus vrijwel gelijk; de Sowjet-Unie streeft naar een binnenlandse productie van 400.000 ton. In de Verenigde Staten beweegt het verbruik van wol zich in dalende lijn, in hoofdzaak als gevolg van de toepassing van synthetische garens.

Voedingsmiddelengrondstoffen.

Onder de voedingsmiddelen is, behalve de granen (tarwe, rogge, maïs en haver), ook nog suiker van belang.

De totale graanproductie voor de Sowjet-Unie is voor 1957 op circa 130 mln. ton te stellen, waarvan 50 mln. ton tarwe, 30 mln. ton haver, 25 mln. ton rogge en 25 mln. ton maïs.

Het ligt in de bedoeling de graanproductie uit te breiden tot 180 mln. ton, waarbij de toeneming vrijwel uitsluitend op rekening van tarwe en maïs zal komen.

In totaal genomen kan een productie van 180 mln. als een redelijke basis voor de graanvoorziening in de Sowjet-Unie worden beschouwd.

De totale Amerikaanse graanproductie, circa 150 mln. ton in 1957, overtreft de Russische slechts weinig, doch de samenstelling ligt geheel anders: maïs 85 mln. ton, haver 35 mln. ton, tarwe 25 mln. ton en rogge 1 mln. ton; een belangrijke factor voor het onderscheid tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie, wat betreft de graanproductie, is uiteraard dat de buitenlandse handel in granen in de Verenigde Staten van veel grotere betekenis is dan in de Sowjet-Unie.

Ook voor suiker geldt, dat de Russische productie op een niveau is gekomen, dat als voldoende kan worden aangeduid. De suikerproductie is gestegen van 2½ mln. ton in 1950 tot 4½ mln. ton in 1957, terwijl gestreefd wordt naar een verdere uitbreiding tot 6½ mln. ton. In de Verenigde Staten beweegt de suikerproductie zich op een niveau van circa 2½ mln. ton per jaar, terwijl bovendien nog 3½ mln. ton wordt geïmporteerd.

Voorburg.

Drs. L. J. LAGENDIJK.

(Advertentie)

N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ DE NEDERLANDEN VAN 1845

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE van
f 5.000.000.- nominaal nieuwe aandelen

op naam, à pari, waarop

80% te storten.

Ondergetekende bericht dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte - uitsluitend voor aandeelhouders - zal openstaan ten kantore van de

KAS-ASSOCIATIE N.V. te Amsterdam

tot vrijdag 12 december 1958, des namiddags 4 uur

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 21 november 1958. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn aldaar en bij ondergetekende verkrijgbaar.

's-GRAVENHAGE, 21 november 1958

N.V. ASSURANTIE MAATSCHAPPIJ
DE NEDERLANDEN VAN 1845

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau, zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten" het aangewezen
medium;

1e) Omdat Uw annonce onder
de aandacht komt van stafper-
soneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt
gelezen door diegenen, die de
zakelijk belangrijke beslissingen
nemen, of daarbij van grote
invloed zijn.

vacatures

Bij onze bankinstelling hebben wij een plaatsingsmogelijkheid

op de **ECONOMISCHE AFDELING**

Wij zoeken hiervoor een jongeman tot ca. 30 jaar, met een op 5-j.-H.B.S.-
opleiding gebaseerde brede algemene ontwikkeling. Daarnaast is een
economische opleiding op academisch niveau gewenst, hoewel niet
noodzakelijk.

Zijn werkzaamheden zullen op den duur voornamelijk bestaan uit het
geven van **schriftelijke voorlichting**

Het vermogen een bepaalde materie helder en beknopt samen te vatten
is dan ook onontbeerlijk.

Sollicitatiebrieven kunnen gericht worden aan de afdeling Personeelszaken
van de **NEDERLANDSCHE MIDDENSTANDBANK N.V.**, Heren-
gracht 580 te Amsterdam.

Het Landbouw Economisch Instituut

vraagt voor de afdeling Streekonderzoek

I. EEN SOCIAAL-ECONOOM

die belast zal worden met streekonderzoekingen op agra-
risch terrein in de provincie Zuid-Holland. Datum indienst-
treding: 1 januari 1959, standplaats: Den Haag.

2. EEN SOCIAAL-ECONOOM

die belast zal worden met streekonderzoekingen op agra-
risch terrein in de provincie Groningen. Datum indienst-
treding: 1 februari 1959, standplaats: Groningen.
Gezocht worden actieve krachten, die na te zijn ingewerkt,
in staat zijn zelfstandig contact te onderhouden met pro-
vinciale instanties.

Voor beide functies genieten landbouwkundige ingenieurs,
economisten of sociografen met (ruime) ervaring de voor-
keur.

Brieven met volledige inlichtingen met vermelding van de
functie waarnaar wordt gesolliciteerd, naar Conradkade
175, Den Haag.

N.V. MACHINEFABRIEK HENSEN

gevestigd te Rotterdam

Uitgifte van
**f 800.000,- AANDELEN AAN
TOONDER**

in stukken van f. 1000,-

ten volle delende in de resultaten van het boek-
jaar 1959 en volgende boekjaren, uitsluitend voor
houders of kopers van claims.

De ondergetekende bericht dat de inschrijving op
de hierboven vermelde uitgifte

tot de koers van 100 pCt.

zal zijn opengesteld bij haar kantoren te
ROTTERDAM, AMSTERDAM en
's-GRAVENHAGE op

WOENSDAG 3 DECEMBER 1958

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,
op de voorwaarden van het prospectus.

Ten aanzien van de mogelijkheid het bedrag der
inschrijving af te ronden door inlevering van divi-
dendbewijzen no. 30, elk rechtgevend op nom.
f 100,- kapitaal, wordt verwezen naar de desbetr.
mededelingen in het prospectus.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in
beperkt aantal, jaarverslagen over 1957 en statuten
der vennootschap, zijn bij de kantoren van inschrij-
ving verkrijgbaar.

ROTTERDAMSCHER BANK N.V.

Gerennomeerde onderneming vraagt voor haar afdeling
marktonderzoek

LEIDINGGEVENDE KRACHT

Vereist wordt: in de praktijk verkregen deskundig-
heid op het gebied van markt- en motievenonder-
zoek; bekwaamheid in het organiseren van en-
quêtes en het leiden van paneldiscussies; bedreven-
heid in het — tezamen met gespecialiseerde bu-
reaus — voorbereiden en interpreteren van markt-
onderzoekingen.

Tot aanbeveling strekt: stylistisch vermogen, goe-
de beheersing van statistische methoden en ken-
nis van het reclamewezen.

Geboden wordt: een interessante en afwisselende
werkkring met goede vooruitzichten.

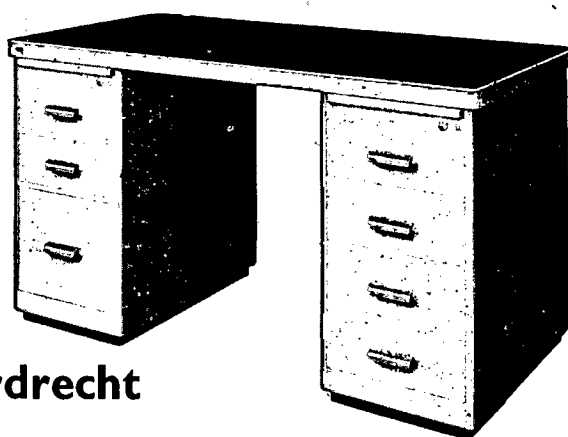
Brieven met uitvoerige inlichtingen worden ingewacht
onder no. E.-S.B. 39-1, Postbus 42, Schiedam. Geheim-
houding verzekerd.

(Zie voor vacatures ook blz. 910)

LIPS

Stalen meubelen

z.a. ladekasten, bureaus,
tafels, wandkasten en boeken-
rekken.

LIPS

Dordrecht

ONDERNEMINGEN,
die het beste leidende
personeel zoeken,

speciaal met economische
scholing, roepen sollicitanten
op door middel van een
annonce in de rubriek

„VACATURES”

Het aantal reacties, dat
deze annonces tot gevolg
hebben, is doorgaans
uitermate bevredigend;
begrijpelijk, omdat er bijna
geen grote instelling is,
die dit blad niet regel-
matig ontvangt en
waar het niet circuleert.

HEINEKEN'S BIERBROUWERIJ MAATSCHAPPIJ N.V.
gevestigd te Amsterdam

UITGIFTE VAN

5000 aandelen aan toonder,
(desgewenst op naam)

elk groot f 1000,- nominaal

**ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1958/1959
en van volgende boekjaren.**

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op boven-
genoemde aandelen, uitsluitend voor aandeelhouders, openstellen op

donderdag 4 december 1958

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam** en **'s-Gravenhage,**
voor zover aldaar gevestigd,

tot een koers van 100 pCt.,

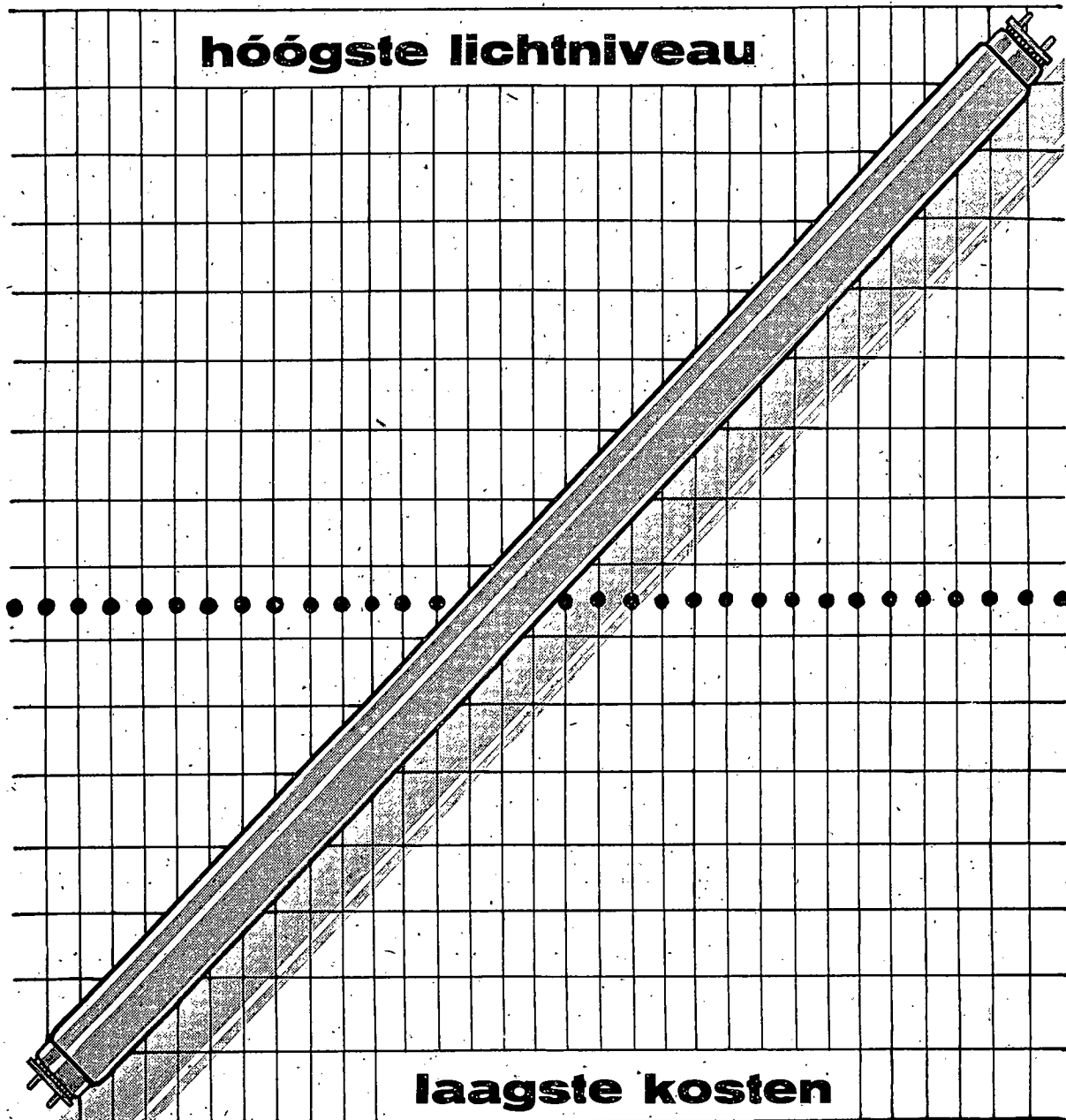
op de voorwaarden van het prospectus d.d. 25 november 1958.
Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren van
inschrijving verkrijgbaar.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.

Rotterdamsche Bank N.V.
R. Mees & Zonen
Pierson, Heldring & Pierson
De Twentsche Bank N.V.

Amsterdam,
Rotterdam, 25 november 1958.

hóógste lichtniveau

laagste kosten

In Philips „TL” fluorescentielampen ontmoeten 2 uitersten elkaar. Nuchtere cijfers hebben aangetoond dat bij „TL” maximale lichtstroom (onlangs nog sterk verhoogd!) samengaat met minimale kosten. Daarom zijn Philips „TL” lampen de beste garantie voor een economische installatie.

Méer en beter licht door Philips „TL” dank zij:

- hoge, constante lichtstroom, (onlangs nog sterk verhoogd),
- laag in prijs,
- zeer lange levensduur,
- vlotte ontsteking,
- de juiste lichtkleur voor elk doel.

PHILIPS

voor permanent hóóg rendement